ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ եւ Թէ գաւառաց համար
Տարեկան 7 մէճիտ
Վեցամսեայ 3 1/2 »
Եռամսեայ 2 »
Օտար երկիրներու համար 40 ֆր.
Վեցամսեայ 20 »
Եռամսեայ 10 »
Թղթատարի ծախքը մեր վրայ, բաց ի Բոսֆ. Լօքալէն։
Դրամի փոխարէն փոստայի փուլ կ'ընդունուի՝ 115 ղրուշի փուլն 100 ղրուշի հաշուով։
Նամակները կ'ուղղուին առ ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՆ
38, Պապը Ալի Ճատտէսի, Կ. Պոլիս։

ՔՍԱՆ ՓԱՐԱ

ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ
ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

"پوزانتیون"
ارمنیجه یومی وسیاسی غزته
صاحب امتیاز ومدیر مسئول
پوزانت کچیان
مطبعه و اداره‌خانه‌سی باب عالی جاده‌سنده ۳۸ نومرولو دائرهٔ مخصوصه‌ده‌در

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Littéraire
Directeur-Propriétaire
PUZANT KETCHIAN
Bab Aali Djaddéssi, No. 38.
CONSTANTINOPLE

ՔՍԱՆ ՓԱՐԱ

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 147 — ՇԱԲԱԹ 1897 ԱՊՐԻԼ 26/8 ՄԱՅԻՍ — 6 ԶԻԼՀԻՃՃԷ 1314. — 26 ՆԻՍԱՆ 1313 — Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 147

Կ. ՊՈԼԻՍ, ԱՊՐԻԼ 26/8 ՄԱՅԻՍ, 1897

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԹԱՑՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

Աթէնքի մամուլը պախարակեց Լոնտոնի թերթերն՝ Յունաստանի դէմ գրելնուն համար՝ անոր ազգային ճգնաժամուն մէջ։ Թայմզ և Սթանտարտ իրենց վերջին խմբագրականներով պատասխանեցին այս գանգատներուն։ Իրենց պատասխանը կրնանք համառօտել սապէս. «Տէլեանիի դահլիճը դատապարտելի է հելլէն ազգն աղէտներուն չարքի մը մատնելուն համար. Եւրոպիոս Թագաւորին ընթացքը քննադատելի է՝ ազգային ճգնաժամու մը մէջ կորուն որոշում մը չտալուն համար. Յեղափոխական Էթնիքէ Էդերիայի մարդիկն նոյնքէն քննադատուեցան՝ իրենց յախուռն գործողութեամբը պատերազմն անխուսափելի ընելնուն համար. վերջապէս, Հելլէն սպայակոյտն և հրամատարք քննադատուեցան՝ իրենց անլուր ապիկարութեան համար, որով Թշնամին յառաջագծերէն ո՛չ մին կրցեր էին հասկնալ և կանխել, և իրենք ալ երբեք չէին կրցեր ո՛ և է յառաջագիծ մը կազմել։ Բայց ո՛չ ոք բան կ'ըսէ նոյն իսկ հելլէն ազգին դէմ, որուն չատեր կ'համակրին Եւրոպիոյ մէջ, և մանաւանդ Անգլիոյ, Ֆրանսայի և Իտալիոյ հելլենասէր համակրանքն ակներեւ են։ Մեք կ'ցաւինք միայն որ հելլէն ազգին գլուխը գտնուողներ ա՛յնքան դէշ ծառայեցին Յունաստանի, և երկիրն իր կործանման եզերքն հասուցին իրենց տխմար խորհուրդներով, կամ անխորհուրդ արարքներով։»

* * Բայց միթէ վերջ մը պիտի չտրուի արիւնհեղութեան։ Սթանտարտ, որոյ խօսքերը մասնաւոր կշիռ ունին՝ Լ. Սալզպըրիի դահլիճին բերանն ըլլալուն համար, ճիշդ ա՛յս հարցման պատասխան կուտայ իր մայիս 3ի խմբագրականով։ «Եթէ դիւանագիտական գործողութիւն ի կիր պիտի առնուի՝ ըստ կարի չափաւորելու համար աղետալի հետեւանքները զորս հելլէն կառավարութիւնն և հելլէն ազգն իրենց վրայ հրաւիրած են, հասարակութիւնը պէտք է մի քիչ համբերութիւն ցուցնէ, և Խորհրդարանն ալ այնքան հետաքրքիր թող չըլլայ փափուկ և դժուար բանակցութեանց ընթացքին նկատմամբ։ Ապահով թո՛ղ ըլլայ անգլ' ազգը թէ Լ. Սալզպըրի պատեհ ժամուն իր ձեռքէն եկածը պիտի ընէ՝ թշնամութիւնները դադրեցնելու համար Յունաստանի և Թուրքիոյ միջեւ։ Բայց Անգլիա Վեց Տէրութեանց մին է միայն, և եթէ Տէրութիւն մը ինքն իր գլխուն գործէ, կ'ուրուի այն Ներդաշնակութիւն որ ամէն ողջամիտ անձերու միակ յոյսն է այժմ։ Խօսքերնիս Յունաստանի կեղծ բարեկամներուն չէ, որք յիմարական ձեռնարկութեան մը մէջ դրին զայն, այլ ճշմարիտ բարեկամներուն, որք Թախանձեցին Յունաստանի՝ չրջահայեցութեամբ գործելու, բայց նա մտիկ չըրաւ։ Յունաստանի ճշմարիտ բարեկամներուն համար, կ'ըսենք, ժամանակն եկած է որ իրենց ձեռքէն եկածն ընեն՝ վերջ մը տալու համար անշահ և վտանգի պայքարի մը։ Ըսուեցաւ թէ Տէրութիւնք բան չեն կրնար ընել մինչեւ որ Յունաստան ինք չդիմէ իրենց։ Բայց Դիւանագիտութիւնը գիտէ ամէն ձեւակերպութիւններն իր կամքին յարմարցնել։ Լ. Սալզպըրի յորդորեց հելլէն կառավարութիւնն որ դիմէ Տէրութեանց, և գո՛նէ Ֆրանսա և Իտալիա համամիտ են Լ. Սալզպըրիի։ Թշնամին զոր անխորհրդաբար գրգռեր էին Հելլէնք, հիմա չատ նեղը դրած է զիրենք։ Մ. Րալլի իր նախորդին չափ համոզուած պէտք է ըլլայ թէ կռիւը չարունակելն ո՛րքան յիմարական գործ մը կ'ըլլայ, Թէեւ նոր Վարչապետը պատերազմաչունչ խօսքեր ըսաւ այս օրերս։ Յունաստան նշանաւոր ծառայութիւն մը մատոյց Թուրքիոյ, առիթ տալով անոր որ իր զինուորական արագաչարժութիւնն ու ռազմավար դիւցազնութիւնը ցոյց տայ աշխարհին։ Ուստի, ժամանակ է որ Հելլէնք իրենք եւս իրենց բարեկամ Եւրոպացիներուն չափ փափաք ցուցնեն հաշտութեան։ Պարզապէս անհնար է որ Թեսալիոյ բանակը կարենայ մինչեւ վերջին յաջող դիմադրութիւն մ'ընել Օսմ. սպարապետին։ Այսօր վաղը պիտի լսենք Հելլենաց «ռազմագիտական նոր չարժում մը», զոր ժողովուրդն իր հասարակ ողջմտութեամբ կ'անուանէ «նոր նահանջ մը»։ (Սթանտարտի այս գուշակութիւն երեք օր ետքն ստուգուեցաւ՝ Հելլենաց Ֆարսալայէ Տօմոքոս նահանջելովը)։ Այժմ ակներեւ է որ Եպիրոսի մէջ եւս հելլենական արշաւանքը նոյնքան անյաջող եղած է։ Ո՛չ միայն Եաննա չեն առած, այլ և Զրբովէզա չեն կրցած առնուլ, և Արդայի մէջ նոր խուճապ և փախուստ մը տեղի ունեցաւ որուն մասնաւորապէս հակամէտ ըլլալ կ'թուի տեղացի տարրը։ Օսմ. հրամատարք, թէ՝ Արեւելքի և թէ Արեւմուտքի կողմն, իրենց գործողութիւններն յառաջ կ'տանին դանդաղօրէն բայց ապահովաբար, իրենց նպատակակէտն ըլլալով բովանդակ գծին երկայնութեամբ ճնշել թշնամին վրայ։ Հելլէն նաւատորմը, որ հրաշալիքներ պիտի գործէր, բան չըրաւ՝ պայքարին արդիւնքը փոփոխելու համար. և ամէնէն յուսալից հելլենասէրներն անգամ պէտք է հասկնան որ պատերազմին երկարումն Յունաստանի համար նոր պարտութիւններ, նոր խեղճութիւններ, նոր նուաստացումներ միայն պիտի պատճառէ։ Միւս կողմէ Մակեդոնիա ոտք չելաւ. Պուլկարիա և Սերպիա պատերազմին մասնակցելու տրամադիր չեն։ Աւստրիոյ կայսեր Պետերսպուրկ երթալը բարի արդիւնք առաւ։ Ռուսիա և Աւստրիա համամիտ են Պալքանեան Թերակղզիին մէջ բռնելիք ընթացքին նկատմամբ, մինչ առաջներն իրարու հակառակ քաղաքականութեան կ'հետեւէին այն կողմեր։ Անոնք որոշած են որ (Ա.) Յունաստան օգուտ մը չքաղէ իր խռովարարութենէն, և (Բ.) Պալքանեան միւս փոքր Պետութիւնք Յունաստանի օգնութեան չփութան։ Այս քաղաքականութեան սիրով կ'համակերպի Անգլիա. որովհետեւ արդի կացութիւնը կ'պահպանուի և Եւրոպեան խաղաղութիւնը կ'ապահովուի։ Հարկ անհրաժեշտ է որ Յունաստան զիջանի եւ կանչէ Վասոսը Կրետէէ. ապա թէ ո՛չ, Տէրութեանց ո՛չ մին հոգ պիտի ընէ Օսմ. բանակին յառաջ խաղալուն համար։ Բայց եթէ Վասոս կանչուի, Յունաստան հաւաստիք ընծայած պիտի ըլլայ թէ կ'զղջայ իր թշնամական ընթացքին համար։ Հելլէն ժողովուրդն և զինք կառավարողներ չվախնան որ եթէ «Մեղա՛յ» գոչեն, պատիժը չա՛տ ծանր կ'ըլլայ։ Հաշտութեան պայմանները Պերլինէն պիտի չհրամայուին։ Գերմանիա, Ռուսիոյ հաճոյ ըլլալու համար, իր առանձնած դերը չատ առաջ տարաւ, բայց անգամ մը որ Հելլէնք զէնքերնին վար դնեն, աշխարհ պիտի տեսնէ որ Ռուսիա, Անգլիոյ, Ֆրանսայի և Իտալիոյ չափ, հոգածու է մեղմութեամբ վարուելու Հելլենաց հետ։ Թէեւ Գերմանիա Եւրոպեան Ներդաշնակութիւնն իր կողմը տաչեց, բայց այդ Ներդաշնակութիւն կայ և կ'մնայ, և Անգլիա, Յունաստանի նկատմամբ, համամիտ կ'մնայ Ռուսիոյ և Աւստրիոյ հետ, ինչպէս Ֆրանսայի և Իտալիոյ հետ։ Եթէ Յունաստան յամառութիւն ցուցնէ, մի քանի օրէն իրական քարտէզ մը պիտի նշմարուի կացութեան մէջ։» (Սթանտարտ.)

* * Եթէ Յունաստան մտիկ ընէ այս խրատներուն, պէտք չի մնար Թէրմոբիլի ճակատամարտին կրկնութեան, որոյ պատմութիւնն հրատարակած ենք լրագրոյս այս աւուր թուով, այն դասական էջին այժմէութեան առթաւ։— Իսկ պատերազմի դաշտին վրայ, Զօր. Վասոս, Կրետէէն ետ կանչուելով, կ'դրկուի Եպիրոս, այն կողմի զօրքերը վերակազմելու, և Թեսալիոյ բանակն, երկուքի բաժնուած, կ'ջանայ իր գիրքերն պահել՝ մէկ մասը Վէլեստինոյի, միւս մասը Տօմոքոսի լեռնոտ կողմերը։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐՆ Ի ՎԱՆ

(ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի.)

ՎԱՆ, 7/19 Ապր. 97.

Մարտի 28ին ի Տէր հանգեաւ վանեցի Տիգրան էֆ. Ամիրճանեան, բազմարդիւն ուսուցիչ և բանաստեղծ և վերջին տարիներ կառավարութեան թարգման։ Թաղման ներկայ էին խուռն բազմութիւն։ Համբարձում էֆ. Երամեան աչագուրկ անօրէնն որբանոցի վարժարանի, ներկայացուց հանգուցեալի կենսագրութիւնը։ Սրտառուչ էին մանաւանդ այս խօսքերը։ «Ինչ որ եմ այսօր, քեզ կ'պարտիմ, վասնզի 12-13 տարեկան հասակիս մէջ երբ աչքիս տեսութիւնը կ'ոյանցուցի, դու ձեռքդ վրաս դրիր և դէպի ուսուցչական ասպարէզը մղեցիր ինձ, այնուհետեւ ամէն մէկ քայլիս հսկեցիր», ըսաւ։

* * Քաղաքամիջի Ցխսուեան վարժարանը 1 1/2 ամիսէ ի վեր բացուած է եռանդուն հոգաբարձութեան մը հսկողութեամբ. բայց ուսուցչի սովը սաստիկ է։ Այգեստանի Ցայնկոյեանները վարժարանն, որ դիւրուածաւ այլած էր, Նորաշինու վարժարանին հետ միացուեցաւ, երկու ժողովրդէն խառն խնամակալութեան մը հսկողութեան տակ։ Ուսումնարանը Նորաշինու վարժարանի մէջ է, իսկ ծաղկոցի համար առանձին չէնք մը վարձած են. սակայն ցանկալի էր որ պատուաւորժան խնամակալութիւնն և տեսուչը մի քիչ ծաղկոցի վրայ ևս ուչ դարձնէին և 100-200 աչակերտներ չյանձնէին մի միայն երկու գրէթէ անկարող ուսուցչի։ Ցայնկոյններու օրիորդաց վարժարանը դեռ գոց կը մնայ։ Կը յուսանք թէ չուտով նորա բացումն եւս աւետելու բաղդը պիտի ունենանք։ Բացուած է նաեւ Սկրարուց վարժարանը։

* * Մեծ Պահոց մէջ ենք։ Աշխարհաբանութեան և Հաղորդութեան օրեր են։ Նախորդ տարիներ դպրոցական աչակերտներ ի միասին կ'հաղորդուէին թէեւ, սակայն իւրաքանչիւր ուսումնարանն առանձին։ Այս տարի զանազան անյարմարութիւններ նկատուելով, մի քանի դպրոցի տեսչներու կամ ուսուցիչներու ջանքաձայնութեամբ, որոշուեցաւ բոլոր դպրոցներու աչակերտներու և աչակերտուհիներու համար առանձին օր մը պատարագ ընել տալ ու հաղորդուիլ։ Հիանալի տեսարան էր դիտել մարտ 31ի երեկուն Նորաշինու Ս. եկեղեցին՝ լեցուած աչակերտներով ու աչակերտուհիներով, ընդ ամէնն 8-900 հոգի. հոն էին Որբանոցի վարժարանի, Նորաշինու և Ցայնկոյներու միացեալ վարժարաններու, Քաղաքամիջի 130-140 գիչերօթիկ որբ աչակերտներ, Սանդխտեանի և Բիւզանդեան մասնաւոր վարժարանի աչակերտուհիները։ «Նոյեմ սիրով»ը մէկ դասէն աչակերտներ և միւս դասէն աչակերտուհիներ կ'երգէին։ Ապրիլ 1 Գչ. առաւօտ յիչեալ եկեղեցին զրաւուած էր դարձեալ նոյն աչակերտներով ու աչակերտուհիներով։ Աչակերտներու երկիւղածութիւնն և կարգապահութիւնն օրինակելի էր։ Բարեպաշտ ժողովուրդը սրտառուխ ամէններով մասնակցեցաւ երբ միաբերան աչակերտ և աչակերտուհի 8—900ի չափ, սկսան տխրաձայն Տէր ողորմեա։ Տէր ողորմեայէն վերջ Համբարձում Երամեան ուսուցիչներու կողմանէ կէս ժամի մօտ խօսեցաւ և աչակերտներուն ջերմեռանդութեամբ բացատրեց Հաղորդութեան Ս. Խորհուրդը։ Սկսաւ Ս. Խորհուրդը. աչակերտներն երկիւղածութեամբ և կարգապահութեամբ մէկ դասէն երթալով և հաղորդուելով, միւս դասէն տեղերնին կը դառնային։ Աչակերտուհիք քաղցրաձայն երգեցին «Այսօր անճառ» «Տարածեալ»։ Նոյն օրը դպրոցական կիրակի պահեցին։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐՆ Ի ԿԵՍԱՐԻԱ

(ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի.)

ԳԱՅՍԵՐԻ, 15/27 Ապր. 97.

Զատիկն անխռով անցուցինք։ Շնորհաւորական այցելութիւնները կարճ եղան. դրամական տագնապ, առուտուրի դադար ընդհանուր մտածմանց առարկայ են։ Գարունն է որ կ'տիրէ իր բոլոր յարափոփոխ երեւոյթներով. յաճախ ամպեր կ'սքօղեն արեւուն պայծառ դէմքն ու անձրեւի հատիկներ կ'կաթկթին գետինը պարարտացնելու. է երբեմն, զի նշուլաղեղ ճառագայթներ են որ կ'պատռեն ամպերու կուտակումներն իրենց բարեբար ազդեցութիւնն ընծայելու հողին։ Երկրագործ դասն անտարակոյս գոհունակութիւն պիտի յայտնէ մանաւանդ այս տարի. պարբերական անձրեւ ու արեւ ամէն օր կ'յաջորդեն իրարու, ու արտերն որ կ'նչմարուին հեռուն, հեռուն Արգէոսի զառիթափները, Բարսեղ Հայրապետի լերան դարեւանդը, բլուրներու կողերն արդէն կանաչ հագած են։ Ու բարձրիքէն կ'դիտուի նաեւ Կեսարիոյ դաշտին տարածութեամբն աչք պարարտացնող կանաչ մ'ալ որք միահաղոյն կ'խոստանան առատ հունձք ամառուան համար։

* * Կեսարիա Փոքր-Ասիոյ այն քաղաքներէն կ'համարուի ուր կեանքը դիւրին ձեռք կ'բերուի։ Անհրաժեշտ պէտքերը չատ աժան են. գիրմակ ալիւրի (տեղական բարբառով «տոբրա») լիտրը (6 օխա) 3-3 1/2 դահեկան է (մարդ գլուխ տարուան մէջ 20 լիտր ալիւր կ'հաչուուի) և մինչեւ 2 դհ.ի ալիւր կ'գտնուի հրապարակին վրայ։ Գլխաւորապէս Եոզղատ և իր չրջակայ կ'մատակարարէ Կեսարիոյ ալիւրը։ Անհրաժեշտ պէտքերէն երրորդը. միսը՝ հիմա օխան 3 դհ.է ալ չէ և այս՝ միսին բարձրագոյն գինը կ'համարուի. եզան միսն 2 1/2 դհ։ Ասոնց հետ ուղիղ կ'համեմատին իւղը, պանիրն ու մածունն, ևլն։

* * Հայ և բողոքական դպրոցներու կեդրոնացումն օրուան չահեկան մտածումն է հասարակութեան. մրտքերն արդէն պատրաստուած են. այս մտածումն իրականացնելու նպատակաւ ունեցած դաւմարումն, որ դադրեցաւ Աւագ-Շաբթուան մէջ, պիտի վերսկսի դարձեալ։ Եւ Մրնարեկեան Թադէոս էֆ., Կիւմիչեան վարժարանի հոգաբարձութեան կարեւոր անդամն, որ վերադարձաւ Կ. Պոլսէն, անտարակոյս պիտի համակերպի հասարակաց բաղձանքին։ Առաջնորդն, որ այսպիսի դրամական ձեռնարկներու մէջ յոլովուն քայլ չառներ, կազմակերպելի կեդրոնական Վարժարանին պիտի աշխատի, հաւանաբար կ'պատրաստէ ինքնին, այնպէս որ եթէ բողոքական հասարակութիւնը չմիանայ՝ իսկ ինք որոշած է բանալ երկրորդական վարժարան մը։ Զարմանալի է մանաւանդ նոյնպիսի միութեան մը ձգտումը նոյն իսկ Ամերիկեան Միսիոնարաց վըրայ, որք ունին ալիկանց վարժարան մը և վերջերս հաստատուած Որբանոց մը, 50-60 հայ մանուկներու սահմանուած։ Ասոնք ալ փափաք կ'յայտնեն միացնել իրենց վարժարանը Թալասու Ազգ. վարժարանաց հետ, երկուստեք ընտրուած խառն Խնամակալութեան մը հովանւոյն տակ։ — Առաջնորդը, Նախանձախնդիր հայ որբերուն ազգ. դաստիարակութեան, պիտի չմերժէ իր համաձայնութիւն յայտնել նաեւ այս առաջարկութեան և ազատել որբերն օտարացութենէն։

* * Կեղծմաչկն, որ կ'տիրէր քաղաքիս երկսեռ մանուկներու վրայ, սաստկութիւնը կորոյս։ Առաջնորդի նախագահութեամբ կազմուած յանձնաժողովն ամէն ջանք ի գործ դրաւ աղքատ հիւանդները դարմանելու։ Բժիշկ ու դեղ, միս ու կաթ գործածուեցան։ Աղքատաց Հոգաբարձութիւնը նոյն փոյթն ունեցաւ աղքատներուն ցաւերը մեղմելու։ Այս կրկին հոգածութեան արդիւնքն այն եղաւ որ ուրիշ քաղաքակցաց չափ կոտորած չտուինք կեղծմաչկէ։

* * Հետեւեալ կենսաթիւն Առաջնորդարանի Տօմարէն քաղելով, կը ներկայացնենք Բիւզանդիոնի ընթերցողներուն։ 1896 Յունվ. 1 էն մինչեւ գվերջ նոյն տարւոյ դեկտ. ամսոյ Կեսարիա ունեցած է 143 մեռեալ. ասոր փոխարէն 374 ծնունդ երկսեռ։ Նոյնպէս նոյն տարւոյ միջոցին տեղի ունեցած են 114 նչանտուութիւնք և 116 պսակադրութիւնք կոյս ընդ կուսի եւ խառն։ Կեսարիա միջին հաշուով 170 հարսնիք տեղի կ'ունենար առաջ, բայց տնտեսական տագնապն այդ թիւը նըւազեցուց։ Նմանապէս չատ աւելի մահ կ'պատահէր քան վերը ցուցուած թիւը, բայց արդարեւ զարմանալի կ'թուի մըտածողներուն որ հակառակ տագնապէն խոցուած սրտերու, հակառակ աղքատութեան և թչուառութեան, հակառակ տեսակ տեսակ հիւանդութեանց, Կեսարիոյ Հայն ամէնէն քիչ մահ ունեցաւ, անհամեմատ աւելի նուազ քան քաղաքակից ուրիշ ազգեր։ Տնտեսական տագնապի բերմամբ քաղաքէս գաղթող ապպայնոց թիւը մօտաւորապէս 200 տունի կ'համնի միեւնոյն ժամանակի մէջ։ Ասոր նման չահեկան վիճակագրական տեղեկութիւններ կ'պատրաստուին Առաջնորդարանի մէջ, զորս կը խոստանամ հաղորդել պատեհ առթիւ։

Ե. ԵՐԿԱԹԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

ԹԵՐՄՈՊԻԼԷԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Հելլէնք քանի որ չկրցան դիմանալ ի Ֆարսալա, պիտի ստիպուին պաչպանել Թերմոպիլէի կիրճերուն, որք իրենց երկրի բնական պատուարներն են։ Այն ատեն աչխարհ առիթ պիտի ունենայ Թերմոպիլէի ճակատամարտին կրկնումը տեսնելու, որ չգիտենք թէ առաջնոյն չափ կարեւոր պիտի ըլլա՞յ թէ ո՛չ։ Իսկ թէ ո՞րն է Թերմոպիլէի առաջին ճակատամարտը, զայդ պիտի պատմենք աստ։

Այս աչխարհահռչակ ճակատամարտը Մարական մեծ պատերազմին նչանաւորագոյն դէպքերէն մին է, զոր որոշ և պայծառ կերպով պատկերացնել կարենալու համար, նախ պէտք է որ համառօտ ծանօթութիւն մը Մարական պատերազմներուն վրայ տանք։

Քրիստոսէ առաջ վեցերորդ դարուն մէջ երբ Կիւրոս, Պարսից տէրութեան հիմնադիր ու Ասիոյ մեծ աչխարհակալը Լիւդացւոց մեծահարուստ Կրեսոս թագաւորին յաղթեց ու անոր տէրութիւնը վերցուց, նուաճեց նաեւ Փոքր Ասիոյ յոյն գաղթականութիւններն, որք սակայն Կիւրոսի երրորդ յաջորդ Դարեհ Վչտասպեան թագաւորին օրով, որ ոչ նուազ երեւելի ու աչխարհակալ եղաւ քան զնա, ապստամբեցան (1), ու Աթենացիներէն օգնութիւն առնելով՝ գրաւեցին արքայից արքային ներկայացուցիչ Սատրապին (կուսակալին) նստած Սարդիկէ քաղաքն և կրակի տուին ու պահ մը ինքզինքնին անկախ հաչակեցին։ Դարեհ որ կ'տիրէր Ինդոսէն մինչ Դանուբ, չէր կրնար նկրել Յունաց այս յանդգնութիւնը. չատուով մը նուաճեց Փոքր Ասիոյ ապստամբներն ու պատժեց, Բայց կ'ուզէր վրէժ առնել նաեւ Աթենացիներէն, որ մանաւանդ ազգաց իրաւանց դէմ իր դեսպանները սպաննելու յանդգնութիւնն ալ ունեցած էին։ Ուստի երկու անգամ ահագին բանակներ ղրկեց Յունաստանի վրայ, պատուիրելով մանաւանդ Աթենացիները չղթայի զարնել ու իրեն ղրկել։ Բայց առաջին բանակն Աթենացւոց սահմանները չհասած փճացաւ (2), զի զայն փոխադրող նաւատորմիղն աչկործութեան հանդիպեցաւ։ Իսկ երկրորդ բանակը Թէպէտ Եղլադա մտաւ, նոյն իսկ Աթէնքի գաւառն՝ Ատտիկէ կոխեց, բայց Մարաթոնի դաչտին մէջ յաղթուելով Միլտիատէսի հրամատարութեամբ Աթենացւոց զօրքերէն, ցիրուցան եղաւ (3), ու բան մը չկրցաւ ընել։ Այս երկու անյաջողութեանց վրայ զայրացած Դարեհ՝ մինչ կ'պատրաստուէր երրորդ անգամ ինքն անձամբ արչաւել Յունաց վրայ, մեռաւ և Քսերքսէս որդին որ իրեն յաջորդեց, ուզեց հօրը վրէժն առնել։ Ուստի անոր ըրած պատրաստութիւններն աչքի մեծ համեմատութիւններով առաջ տանելով, բովանդակ Ասիայէն անթիւ զօրք ժողվեց, իբր 2 1/2 միլիոն, ըստ Յոյն պատմագրաց, որոց կ'հետեւի ցարդ պատմութեան դասական ուսումն (4), և անձամբ դէպ Յունաստան քալեց։ Հելլեսպոնտէն Եւրոպա անցնելու համար կամուրջ մը չինել տուաւ, զոր մրրիկ մը կործանեց։ Այն ատեն չինողներն սպաննել տուաւ, ծովը պատժելու մտօք գաւազանով ջուրը խարազանել կատաղութեամբ և նոր կամուրջ մը չինել տալով եօթն գիչեր ու եօթն ցերեկ հազիւ կրցաւ իր անթիւ բանակը դիմացն անցընել։ Ցամաքային բանակէն վար չէր մնար և իր նաւատորմիղն որ կը բաղկանար 1200 մարտանաւէ և 3000 պաչարակիր նաւերէ, որք բոլոր կըղզիները նուաճեցին ու բովանդակ Յունական ջուրերը ծածկեցին։— Թրակիա, Մակեդոնիա, Եպիրոս և Թեսալիա սարսափահար հնազանդեցան Քսերքսէսի որ ամբողջ Ասիան Եւրոպայի վըրայ թափեր էր Յունաց փոքր ազգին դէմ, որ իր զօրաց թիւն անգամ չունէր։

Այդքանով ալ չբաւականացած, դաչնակցած էր Կարքեդոնացւոց մեծ հասարակապետութեան հետ որ վաճառականին մեծագոյն ծովային զօրութիւնն էր, և կ'տիրէր Ափրիկէի Հիւսիսային ծովեզերքին, այժմու Թունուզի և Ալճէրիոյ, Տրիպոլսոյ ու Մարոքի մէկ մէկ մասերուն, Միջերկրականի Արեւմտեան կղզիներուն և Սիկիլիոյ մէկ կարեւոր մասին։ Շօչէն ու Բաբելոնէն մինչեւ Թունուզ—Կարքեդոն ասոր մօտերն էր—ձգուած այս դաչնակցութեան նպատակն էր արգիլել ընդհանուր Հելլենութեան միացումն, որպէս զի մինչ ինք բուն Յունաստանի Յոյները զարնէր, Կարքեդոնացիք ալ յարձակէին Հարաւային Իտալիոյ ու Սիկիլիոյ Հելլէններուն վրայ և չթողէին զանոնք օգնել իրենց մայր հայրենեաց։ Զի մանաւանդ Սիկիլիոյ Սիրակուսա մեծահարուստ քաղաքին Գեղոն թագաւորն այնքան զօրաւոր էր որ երբ օգնութիւն ու…

(1) 501ին Քրիստոսէ առաջ.

(2).—492ին Ն. Ք. զՔրիստոս։

(3).—490ին Ն. Ք. զՔրիստոս։

(4.)—Աւելորդ է ըսել թէ այս 2 1/2 միլիոն զօրաց թիւն հելլենական դիւցաբանութեան առասպելներէն մէկն է։ Հիմակ իսկ, հաղորդակցութեան այն մեծամեծ միջոցներով, և սննդական նիւթերու առատութեամբ, 2 1/2 միլիոն հոգիէ բանակ մը կերակրել և փոխադրել ահագին, գրեթէ անկարելի գործ մ'է. ո՛ւր մնաց այն յետնեալ դարերուն։ Հելլէն պատմիչք ա՛ն հասարակ աւելի կ'նային իրենց գրածին ազդեցութեան (effet) քան ճշմարտութեան, կ'փայլին վառ երեւակայութեամբ քան դատողութեամբ, և այն համոզմամբ թէ իրենցմէ զատ ուրիշ ամէն ազգեր բարբարոս են, անոնց ո՛չ ազգութեան, ո՛չ թիւին կարեւորութիւն կ'ընծայեն։ Ուրիշ ազգերուն յատուկ անուններն անգամ ըստ կամս կ'փոխեն, կ'այլափոխեն, կարծես իրենց սեփական ապրանքն ըլլար։ Ծ. ԽՄԲ.

գեցին իրմէ Ելլադայի Ցոյները, պահանջեց ընդհանուր հրամատարութիւնն իրեն յանձնել։ Բայց արդէն վերջին ինքը Կարքեդոնացիներուն դրաւուեցաւ, որով Աթենացիք մինակ մնացին։ Բարեբախտաբար Սպարտացիք որ անոնց շատ համակիր ալ չէին, միացան հետերնին հասարակաց թշնամին վանելու որ ընդհանուր հելլէնութեան կ'սպառնար։ Աթէնք և Սպարտա միացած, Ցունաստան փրկուած էր։ Բայց չհամարձակեցան Պարսից ահագին բանակին դէմ ելնել, այլ որոշեցին Ցունաստանի բնական պատուարին ապաւինիլ, այն է՝ Թերմոպիլէի կիրճը բռնելով Պարսից մուտքն արգիլել։

Թերմոպիլէի կիրճն Ոթրիս լերանց մէջն է Լամիայի (այժմ Զէյթուն) ծոցին քով։ 1600 մեդր երկայնութիւն ունի; իսկ լայնութիւնը տեղ կայ որ 15 մեդր է։ Բայց կիրճին երկու ծայրերը մանաւանդ այնքան նեղ են որ հազիւ մէյ մէկ սայլ կրնայ անցնիլ։ Առանց այս կիրճը բռնաբարելու կարելի չէ մտնել Ցունաստան հիւսիսային կողմէն։ Ահա այս անառիկ դիրքին վրայ դրին Ցոյները իրենց յոյսն և Սպարտայի Լէոնիդաս անմահանուն թագաւորը ղրկեցին որ զայն պաշտպանէ։ Երբեք այսքան կենսական պաշտօն մ'աւելի անձնուէր ու անվեհեր մարդու մը չէր յանձնուած։ Հազիւ 4000 հոգի ունէր իր հետ, անոնց ալ 300ը միայն Սպարտացի, և եկած էր Թերմոպիլէի անցքը պահպանել 2 միլիոնէն աւելի թշնամիներու դէմ։ Այլ եթէ կարելի էր այդ երբեք ինքը, Լէոնիդաս միայն ձեռնհաս էր արդարեւ։ Քսերքսես պարզ կարեցաւ այս ափ մը մարդոց խիզախութիւնը տեսնելով, մինչ կ'կարծէր թէ իր անհամար բանակին Եւրոպական հողին վրայ ոտք կոխելը բաւական պիտի լինէր ամբողջ Ցունաստանը լալագին պաղատանօք իր ոտքը խոնարհեցնելու։ Ուստի, բոլորովին զարմացաւ երբ չորս օր խել համբերելով որ խելքերնին գլուխնին գայ և բարբարոսաց արիւնին հանդարտ, տեսաւ թէ ո՛ և է գիջում կամ գիտում չեն ըներ իրեն։ Ան ատեն հրաման ըրաւ զարնելու և մանաւանդ Լէոնիդաս ու ընկերները ողջ ողջ բռնելով իրեն բերելու։ Բայց բոլոր յարձակումք ջարդուեցան ու ոչինչ կրցան ընել։ Քսերքսես լուր ղրկած էր Լէոնիդասի որ եթէ իր կողմն անցնի, զինքը բոլոր Ցունաստանի թագաւոր կ'ընէ. և պատասխան ընդունած էր թէ լաւ կ'համարի մեռնիլ Ցունաստանի ազատութեան համար, քան զայն իրեն ծառայեցնել։ Վերջը հրաման ղրկած էր զէնքերն յանձնելու, և պատասխան առած էր «Եկո՛ եր, ա՛ռ», համառօտ ու ազդու խօսք. — Լակոնական ոճի հիանալի օրինակ։

Այս բաներն ու եղած դիւցազնական ընդդիմութիւնը սարսափեցուցին «արքայից արքային», — այդ էր Քսերքսէսի և բոլոր իր նախորդներուն և յաջորդներուն տիտղոսը, զի կեսարէն առաջ կայսր բառը ստեղծուած չէր տակաւին, — և մինչ չփոթած կեցած էր ու ինչ ընելիքը չէր գիտեր, Եփիալտէս անուն յոյն մատնիչ մը կիրճին իշխող ծածուկ ճամբայ մը ցցուց Պարսից, և մեծ փոխարինութիւն մը ստացաւ Քսերքսէսէն։ Բայց Ամփիկտիոնեան ժողովն որ բոլոր Ցունաստանի դաշնակցային ժողովն ըսել էր, նզովք կարդաց Եփիալտէսի և անոր գլուխը բերողին մրցանակ խոստացաւ։ Շատ չքչեց սպաննուեցաւ։

Լէոնիդաս իմանալով եղած մատնութիւնն՝ իր հետի զօրքերը ճամբեց որ ի զուր չկոտորուին։ Իսկ ինք որուն ժամանակ չկար Սպարտայէն նահանջի հրաման բերելու, և առանց յատուկ հրամանի Սպարտացի մը չէր կրնար իր տեղը ձգել, ո՛ւր մնաց թագաւորը, պահեց իրեն քով միայն բուն սպարտացիներն՝ 300 հոգի, որոնց չուզեցին բաժնուիլ նաև 300 Թեսպիացիներ։ Վար դրաւ նոյնպէս 400 Թեբացի և ընդամէնն 1000 հոգւով կէս գիշերին յարձակեցաւ Պարսից բանակին վրայ և ահռելի ջարդ մը տուաւ, անանկ ահ երկիւղ ու չփոթութիւն ձգեց մէջերնին որ զիրար կոտորեցին զարհուրագին։ Առաւօտ լուսնալուն երբ յարձակողաց քիչութիւնը տեսան, ամէն կողմէն պաշարեցին զիրենք Պարսիկներ, քարերով, նետերով, նիզակներով ծածկեցին զանոնք, որք այսպէս անհունապէս սուղ ծախելով կեանքերնին, մեռան ամէնքն ալ պատերազմի դաշտին վրայ։ Ահա ա՛յս է Թերմոպիլէի պատերազմ, որ տեղի ունեցաւ Քրիստոսէ 480 տարի առաջ, ըսել է 2377 տարի առաջ։

Քսերքսես այնուհետեւ մինչեւ Աթէնք անարգել յառաջ գնաց, սրով ու կրակով բոլոր երկիրն անապատ դարձնելով, և զնոյն ինքն Աթէնքն այրելով։ Բայց Ցոյները չյուսահատեցան այլ նաւերնին քաշուելով որոշեցին ծովային պատերազմի պատրաստուիլ. այն ատեն առաջ եկաւ Սալամինէի մեծ նաւամարտը, բոլոր աշխարհի ամէնէն համբաւաւոր նաւային պայքարներէն մէկն, որուն նկարագրութիւնն յաջորդ յօդուածով։

Մ. ՆԱԹ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՋԵԿՈՒՑՄՈՒՆՔ

Այս առտու կանուխ հետեւեալ Ցաւելուածն հրատարակուեցաւ. — Վելեստինօ գտնուող Էտհէմ փաշայէն հեռագիր 25 ապրիլ. — «Հիմա Վելեստինօ ժամանեցի։ Վելեստինոյի հրամատարին տուած տեղեկութեանց նայելով, թէև թշնամւոյն զօրութիւնն իր ստացած օգնութեամբ 15,000 հոգիէն աւելի էր և երէկուան ճակատամարտը վերջին ծայր արիւնռուշտ կերպով շարունակուած է, սակայն արեւը մարը մտնելէն առաջ, թշնամւոյն մեծ մասը, պարտութեամբ, Վոլոսի կողմը փախաւ և մէկ փոքր մասն ալ Երմիէյի կողմն, որով Աստուծոյ օգնութեամբ և Վեհ. Սուլթանին շնորհիւ, Օսմ. զօրքերը գրաւեցին զՎելեստինօ, ինչպէս նաեւ Վոլոսի ճամբուն վրայ Բիլավ-Թէփէի մերձակայ վայրերն, և շնորհիւ Աստուծոյ, վաղը, պատշաճ դատուած զօրութեամբ, Վոլոսի վրայ պիտի քալենք, և արդիւնքը պիտի տեղեկագրեմ. կ'յուսամք թէ պիտի յաջողինք։

Նկատելով որ որոշեալ պայմանաժամուն մէջ օսմ. երկիրներէն դուրս ելնելու պարտաւոր եղող հելլենաց մէկ մասն ստորահպատակաց հետ գործեր ունին զորս վերջին անգամ 15 օրեայ պայմանաժամուն վրայ աւելցուած մէկ շաբթուան մէջ կարելի չէ կարգադրել, յիշեալ մէկ շաբթուան աւարտումէն, այսինքն ապրիլի 28րդ օրէն սկսեալ 15 օր եւս երկարաձգուած է նախորդ պայմանաժամն, պայմանաւ որ դատարկաշրջիկ և կասկածելի հելլէնք ըստ պատշաճի երկրէն դուրս հանուին։ Այս տնօրինութիւն գործադրելի է նաեւ հելլենական նաւուց համար։

Այս որոշում Նախարարաց Խորհրդոյ կողմէ տրուած եւ Կայս. Իրատէով վաւերացած է։

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐԱՑ մէջ հրատարակեալ հեռագիրք կ'ծանուցանեն թէ Ֆարսալայի մէջ թրքաց ձեռքն անցեր է կոմանդիւանոս իշխանին բնակարանին բոլոր կարասիները, լեռնային վեց թնդանօթ, շատ մը ռազմամթերք, զէնք և դիւրիք։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ առաքումները փութով կատարելու համար Սորվիչի և Գարաֆերիէի կայարաններուն մէջ յանձնաժողովներ կազմուած են որոց պիտի ընդամակցին նոյն տեղերու իսլամ ու քրիստոնեայ բնակչաց երեւելիք։

ՎԻՐԱՒՈՐՔ. — Թէ՛ Եըլտըզի շրջակայ և թէ Կիւմիւշսուի հիւանդանոցին մէջ դարմանուող վիրաւոր զինուորք ապաքինելու վրայ են։

ՕՍՄ. ՊԱՆՔԱՅԻՆ կողմէ կազմակերպեալ շարժուն հիւանդանոցն ու պաշտօնեայք Լարիսա ժամներ և համնուեցուեր են հելլենաց ժամանակէն մնացած հիւանդանոցին մէջ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Կարմիր Խաչի ընկերութեան ներկայացուցիչք այսօր Կ. Պոլիս կ'սպասուին։ Պիտի հաստատուին ի Պէշիքթաշ Հասան Փաշա Տէրէսի թաղը մասնաւորապէս կահաւորուած տան մը մէջ։

ՍԵԼԱՆԻԿԷ կը գրեն թէ Բրավիշդէի կողմը հելլէն զինուորներէ բաղկացած հրոսակներէն վերջերս տասն մարդ եւս ձերբակալուեր են։ Այդ կողմերն այժմ հրոսակները բոլորովին անհետացած են։ Սելանիկէն ցարդ 876 հելլէն դուրս հանուեր են։

ՀՐԵԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՔ. — Իզմիրի հրեայ հասարակութենէն 65 հոգի, իսլամական կրօնքն ընդունելով, խնդրեր են որ իբրեւ կամաւոր օսմ. զօրաց կարգերուն մէջ ընդունուին։ Ասոնց խնդիրն ընդունուեր է։ Նոյնպէս Սելանիկի, Էտիրնէի և Պրուսայի հրեայներէն մաս մը երիտասարդք կ'շարունակեն կամաւոր գրուիլ։ Սելանիկի հրեայ կամաւորք հեծելազօրաց մէջ ընդունուեր են։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ. — Ռուսիոյ և Հոլլանդիոյ Կարմիր Խաչի ընկերութիւնք եւս ներկայացուցիչներ պիտի ղրկեն ի Կ. Պոլիս, օսմ. վիրաւոր զինուորները դարմանելու համար պէտք եղած դեղերով և վիրաբուժական գործիներով։

ԹՈՒՐՔ լրագիրք աւետիս կուտան ֆէս ծախողներուն ըսելով որ օսմ. զօրաց գրաւած քաղաքներու հելլէն բնակիչք իրենց գլխարկը հանելով, օսմ. ֆէս գործածել կ'սկսին և ըստ որում ֆէսն այն կողմերն հազուադիւտ է, մէկ ֆէսին արժէքը մինչեւ 40-50 ղրշ.ի բարձրացեր է, այնպէս որ եթէ օսմ. բանակին հետ ֆէսճիներ ալ գացած ըլլային, մեծ հարստութիւն մը պիտի դիզէին։ Այսուհանդերձ Սելանիկէն եւայլ մերձակայ գաւառներէն հանկերով ֆէս ղրկուեր է ի Լարիսա։

ՊԵՑԼԵՐՊԵՅԻ հիւանդանոցին մէջ ալ վիրաւոր զինուորք պիտի դարմանուին։

ՀԵԼԼԷՆՔ. — Երէկ եւս 360 հելլէն մեկնեցան մայրաքաղաքէս։

ՏՐԵԶ. — Էլասոնայի և Եանեայի օսմ. զօրաբանակներուն համար, Էտիրնէի մէջ հայթայթուած տրեխներէն աւելէ առաջ 15,000 զոյգ ղրկուած էր Էլասոնա. այս անգամ եւս 17,000 զոյգ ղրկուեր է ի Սելանիկ։

ԳՐԱՍՏ. — Բարձրագոյն հրամանաւ, կայս. Բ. զօրաբանակին հրամատարութիւնն իր գրաստներէն 300ի չափ Սելանիկ ղրկեց, Էլասոնայի զօրաբանակին զինուորական փոխադրութեանց համար։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԵՒՐՈՊԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԷՆ ՔԱՂՈՒԱԾ

4 Մայիս

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ ՑԷՊԻՐՈՍ. — Թայմզի թղթակիցն, որ հելլէն յառաջապահներուն հետ կ'գտնուի, հետեւեալ տեղեկութիւնները կ'հաղորդէ Եպիրոսի հելլէն բանակին փախուստին վրայ. — Հելլենաց յառաջացեալ դիրքերը կ'գտնուէին սարի մը վրայ որ ճախէն Եանեայի գլխաւոր ճամբուն կ'տիրէ և աջէն Բէնդէբիղաւիայի հին ճամբուն։ Դշ. թէև 4000 Թուրք յարձակեցան, սակայն հելլէնք զօրացուցած չէին այդ դիրքն որ Եանեայի բանակին է։ Սարին վրայ 600 էվզոն միայն կային երկու թնդանօթով. փոքր լերան վրայ ալ լերան երկու թնդանօթ, Էվզոններու երկու գումարտակ, հետեւակաց գումարտակ մը և 200ի չափ կամաւոր։ Բոլոր այս զինուորք տկարացած էին հինգ օրուան ճակատամարտներով և այն շարաչար աշխատութիւններով զորս կատարած էին սովորականէն պակաս պարէնով։ Դէպ ի ետին հելլէնք ունէին 6500 զինուոր ու 30 թնդանօթ լաւ դիրքի մը մէջ, բայց յառաջացեալ դիրքերէն շատ հեռու ըլլալով չէին կրնար ժամանակին անոնց օգնել։ Ապրիլ 29ի իրիկուան ժամ 4¼ (Ռ. Ժ.) սարին աջ կողմէն սոսկալի հրացանաձգութիւն մ'սկսաւ և տեւեց մինչեւ ժամ 5։ Նոյն միջոցին 6000 Թուրք հովիտն անցնելով ելան լեռն ի վեր, որ այն կողմէն այնչափ ցից չէ և պատսպարուեցան անտառներու և ժայռերու տակ։ Բաւական նեղուեցան լերան վրայի զօրաց կրակէն, բայց միւս սարին վրայիններն այնչափ մնաս չհասցուցին իրենց։ Լերան դիրքերուն հրացանաձգութիւնը դադրեցաւ. Թուրքերն երեւցան լերան գագաթին վրայ և հոն դիրք բռնեցին։ Սարին վրայի դիրքն անպաշտպանելի էր։ Ժամ 5¼ին նահանջն սկսաւ առանց խուճապի երևոյթ մ'ունենալու։ Հելլէնք աղէկ կռուած էին, բայց ափ մը մարդոց համար անկարելի էր դէմ դնել Թուրքերու սաստիկ կրակին։ Նահանջը փոխանակ կենալու ամենամօտ դիրքին մէջ, ուր հազար զինուոր և ութ թնդանօթ կային, շարունակեց Թուրքերու հալածումին տակ որք կրակ կ'ընէին ու կը պոռային։ Նոյն հազար զօրքն և ութ թնդանօթն ալ քշուեցան զօրաց մնացորդին հետ։ Երբ գիշեր եղաւ, հելլէնք սկսան խառնաշփոթ փախչիլ։ Ժամ 9ին Քումունդատէս ժամանեցին. այս զօրաւոր դիրքը պաշտպանող 3000 զինուորք ալ միացան այս տարօրինակ փախուստին։ Գիւղացիք ահաբեկ իրենք ալ կ'փախչէին՝ իրենց ինչքերը միասին տանելով։ Ճամբան լի էր ամէն տեսակ զինուորներով, որք չէին կռուեր, և բոլորովին չուարած էին. անդիմադրելի ոյժ մը զիրենք կ'մղէր դէպ Արդա։ Սպայք, որք անկարող էին կարգ և կանոն պահելու, կ'քալէին տխուր, վշտաբեկ և ամօթապարտ։ Քանոբուլոյի մէջ, որ գնդ. Պօցարիսի բանակետղն է և ամրացած Դ. գիծը, գնդապետները փորձեցին փախուստը կասեցնել. վայրկեան մը յաջողած ըլլալու երեւոյթ ունեցան, բայց քիչ քիչ զինուորք սկսան փախչիլ դէպ Արդա. իսկոյն ամբողջ բանակն անոնց հետեւեցաւ՝ թաւալելով հեղեղի նման, զոր կ'սաստկացնէին ճամբուն վրայի զինուորական պահակները։ Գիւղերու բնակիչներն ալ սարսափահար անոնց կ'հետեւէին պոռալով։ Այր, կին, տղայ շալկած կ'տանէին իրենց արժէքաւոր գոյքերն, և ասոնց եւեւէն կ'երթային կովեր, գոմէշներ, ոչխարներ, ու այծեր, այնպէս որ ճամբուն նեղ տեղերը բոլոր այս անասունք խառնիխուռն աղաղակներով իրարու վրայ կ'ելլէին և զիրար կ'սպաննէին։ Միւս կողմէ կ'լսուէին իրենց զաւակները կորսնցնող ծնողաց ձայներ և փոխադարձաբար։ Մէկ քանի լապտերներու աղօտ լոյսով ծնողք ու զաւակ զիրար կ'փնտռէին, մինչդեռ հեռուէն կ'տեսնուէին իրենց տուներու հրկիզման շարաշուք նշոյլներն որք կ'յիշեցնէին խեղճերուն թէ ամէն բան կորուսած են։ Ժամ 3ին Արդա հասան, ուր այժմ կ'գտնուին հելլենաց հետ Թուրքիոյ հողն անցնող բոլոր զինուորք, ինչպէս նաեւ ասոնց միացող փախստականք։

—Արդայէ անցեալ շաբաթ իրիկուն հելլէն ադմիրէ առնուած հեռագիր մը կ'ծանուցանէր թէ հելլէն բանակն, որ Արդայի մէջ կեդրոնացած է, երկու օր անգործ մնալէ յետոյ յարձակման փորձ մ'ըրեր է. իր 6րդ գունդն յառաջացեր է մինչեւ Ֆիլիբիադէս, զոր երրորդ անգամ գրաւեր է եղեր առանց ճակատամարտի, որովհետեւ Թուրքերը մնացած էին Քումունդատէսի և Բէնդէբիղաւիայի կիրճերուն մէջ։ Այս լուր, որ երկու օր առաջ տեղի ունեցած դէպքի մը կ'վերաբերի, անկախ աղբիւրէ հաստատուած չէ։ Հելլենական Տեյլի Նիւզ այս առտու կ'հրատարակէ երեկ կէս օրին Բաղրասէ ղրկուած հեռագիր մը, զոր իր թղթակիցն երկաթուղիով ու շոգենաւով տարեր է նոյն քաղաքն, գիտնալով որ Արդայի գրաքննութիւնը պիտի արգիլէ հեռագրոյն առաքումն։ Աւասիկ այդ հեռագիրը. — «Եչ. է ի վեր խորին և ողբալի փոփոխութիւն մը տեղի ունեցաւ Եպիրոսի սահմանագլխին կացութեան և հելլէն բանակին դիրքին մէջ։ Կորսնցուցինք բոլոր մեր առաւելութիւններն և նոյն իսկ մեր ազդեցութիւնը։ Եչ. իրիկուն Բէնդէբիղաւիայի մէջ եղած անկարեւոր պարտութեան հետեւանօք բանակին մէջ խուճապ տիրեց, որ տարածուեցաւ՝ Արախդոս գետին օսմ. հողին վրայ գտնուող բոլոր զօրաց մէջ (10,000 հոգի)։ Գետին երկայնքն մինչեւ Արդա այնպիսի փախուստ մը տեղի ունեցաւ որ բոլորովին անհասկնալի է։ Ուրբաթ իրիկուն երբ Արդայէ ճամբայ ելայ՝ Թեսալիոյ ու Եպիրոսի սահմանը կազմող գետին օսմ. եզերքին վրայ ինչպէս նաեւ կամուրջին գլուխն հելլէն զինուոր մ'իսկ չկար։ Իմ տեսածիս նայելով մէկ քանի օր պէտք է որ այս զինուորք վերստանան իրենց արիութիւնն, որով կարելի ըլլայ զինուորական գործողութեանց վերսկսիլ։ Մէկ բառով անհուն դժբախտութիւն մը հելլէն բանակին համար։»

—Թայմզի թղթակիցն, որ ի Բէնդէբիղաւիա հելլենաց կ'ընկերանար, կը նկարագրէ գնդ. Մանոսի բանակին փախուստն, որ շատ կ'նմանի Մադի—Թրնովօ-Լարիսայի նշանաւոր նահանջին։

ԹԵՍԱԼԻԱ. — Զէյթունէ (Լամիա) կիրակի իրիկուն Աթէնք ուղղեալ հեռագիր մը կ'ծանուցանէ. — Ֆարսալայի և Տոմոքոսի բնակիչք հեռացան և դէպի Զէյթունի նաւահանգիստը կ'յառաջանան. ճամբան վրանի տակ բնակին։ Հելլէն բանակը ճակատամարտի պատրաստուեցաւ. իր յառաջապահը կը կենար Գարատաղի զառիվայրին վրայ՝ Ֆարսալայի հիւսիսային արեւելեան կողմը. բայց իր զօրաց մեծ մասը քաշուած էր Տոմոքոսի Օթրիս լերանց պաշտպանութեան գծին վրայ։» —Ինչպէս Էտհէմ փաշայի հեռագիրն ծանոյց, հելլէնք այն կողմն ալ չյաջողեցան և օսմ. զինուորք տիրեցին Ֆարսալայի։

ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — Սթանտարտ կ'ծանուցանէ թէ Մեծ Տէրութեանց Աթէնքի դեսպանք կ'խորհրդակցին իրենց կառավարութեանց կողմէ ուղղեալ ծանուցագրերու վրայ՝ ի մասին միջնորդութեան մը պատահականութեան։ Զրոյց ալ կայ թէ Վիքդորիա թագուհւոյն խնդրանօք Զարը պիտի բարեխօսէ ի Կ. Պոլիս ի նպաստ Ցունաստանի, որպէս զի նախ զինադադար մը ձեռք բերուի և յետոյ հաշտութիւն գոյացուի։

Մ. ՖԻԼԱՐԷՏՈՆ, նոր Վարչութեան կազմութենէն առաջ խօսք առնելով Ցունաստանի Երեսփ. Ժողովին մէջ, ըսաւ թէ «Կառավարութեան առաջին գործը պէտք է ըլլայ խնդրել արքայազուն իշխաններէն որ պատերազմին յոգնութիւններէն առաջ քիչ մը հանգիստ ընեն»։

Մ. ՌԱԼԼԻ ըսաւ թէ թշնամիին մօտաւորութեան պատճառաւ Կառավարութիւնը չէ կարող ըսել թէ ինչ ընել մտադրած է։ Բայց արդար է որ Ժողովս իմանայ թէ Զօր. Սմոլէնց կամ (Սմոլենսքի) կ'պաշտպանէ զՎելեստինօ (ընդ մէջ Վոլոյի և Ֆարսալայի)։ Ժողովս և ունկնդիրք անձնադադորդ կեցցէով ընդունեցին այս ծանուցումն։ Վարչապետը դիտել տուաւ թէ ցորչափ թշնամին մեր հողին վրայ է, կեցցէ պոռալ անտեղի է։ Երեսփոխանք ոմանք պատասխանեցին թէ «Մեք անձնապէս Սմոլէնց զօրապետը կ'ծափահարենք»։

ԹՈՒՐՔԱՑ Հելլէններէ առած պատերազմական մթերքին արժէքն Աթէնքի մէջ 4½ միլիոն տրահմի կ'հաշուեն։

ԵՊԻՐՈՍԻ մէջ հելլէն վիճուց անյաջողութիւնը սաստիկ դժգոհութիւն և տխրութիւն պատճառեց Աթէնքի մէջ։ Ամէն մարդ բան կ'ըսէ Եորկիոսի և իր գերդաստանին դէմ։

ԱՆԳԼԻԱՅԻ Բիրի հարիւրապետը Վոլոյի ճամբով Ֆարսալա գնաց, հելլէն վիրաւորեալց և հիւանդացելոց օգնութիւն տանելու և շարժուն հիւանդանոց կազմակերպելու, Անգլիոյ մէջ հաւաքուած նպաստով։

ՎԵԼԵՍՏԻՆՈՅԷ կ'հեռագրեն անգլ. թերթերուն թէ Հելլենաց բանակն իր Լարիսայի աղետալի նահանջէն ետքը քիչ շատ գտաւ ինքզինք, և յանձին Սմոլէնց զօրավարի կարող վարիչ մը գտած ըլլալով կ'շարունակէ կռուիլ ի Վելեստինօ։ Օսմանցիք կարգ մը մեծ և փոքր կռիւներէ ետքն, իրենց բոլոր ոյժը կ'շարժեն այժմ մի կողմէ Վելեստինոյի, միւս կողմէ Ֆարսալայի դէմ։

ԵՈՐԿԻՈՍ ԹԱԳԱՒՈՐ. — Պերլինի Բէօռզ կ'իմանայ թէ Մեծ Տէրութեանց Աթէնքի դեսպանք որոշեր են որ եթէ չփոթութիւն ծագի, Եորկիոս թագաւորին մօտ երթալով պաշտպանեն։

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքական շրջանակաց մէջ այնպէս կ'նկատեն թէ Տէրութեանց միջնորդութիւնը մօտ է։ Առայժմ թէև Ցունաստան դիմում չէ ըրած, սակայն կ'կարծուի թէ Եորկիոս թագաւոր միջնորդութիւն պիտի խնդրէ։

ՀՌՈՄԷՆ կ'գրեն թէ Ցունաստանի նախարարապետը խնդրեր է Աթէնքի իտալիան դեսպանէն թէ Ցունաստան եթէ միջնորդութիւն խնդրէ, Իտալիա ինչ ընթացք պիտի բռնէ։

ՊԵՏՐՍՊՈՒՐԿԷՆ տրուած տեղեկութեանց նայելով Եւրոպա տակաւին իբրեւ հանդիսատես պիտի մնայ հանդէպ պատերազմին, ցորչափ Ցունաստան միջամտութիւն չուզէ։

ԱՆԳԼԻՈՅ Երեսփ. Ժողովին մէջ Մր. Քըրզըն յայտարարեց թէ Թուրք և հելլէն խնդրոյն համար զանազան դաշնիքներու միջեւ կարծեաց փոխանակութիւնք կ'կատարուին, բայց անոնց մասին չի կրնար տեղեկութիւն տալ։ Տէրութիւնք լրջօրէն կ'բաղձան որ պատերազմը վերջանայ, սակայն միջնորդութեան մը յաջողութեան առաջին պայմանն է որ պատերազմիկները հաստատեն թէ պատրաստ են ընդունելու։ — Թայմզին Աթէնքի թղթակիցը կ'իմանայ թէ Մ. Ռալլի հելլենական տէրութեանց միջնորդութիւնը պիտի խնդրէ։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ներքին ու պատերազմական գործոց Նախարարները սահմանագլխէ Աթէնք դառնալնուն յայտարարեցին թէ համոզուած են որ նահանջի գործին մէջ գահաժառանգ իշխանը նուազ յանցաւոր է։ Թեսալիայի թողուլն որոշուեր է ի Լարիսա գումարեալ զինուորական մեծ խորհուրդի մը մէջ։ Գահաժառանգ իշխանն երկու Նախարարներուն ներկայացուցեր է բարձրաստիճան սպայից կողմէ ստորագրեալ յայտարարութիւն մը թէ սահմանագլխոյ վրայ կռիւն անկարելի է։ Երկու Նախարարք կը կարծեն թէ բանակը պիտի կրնայ պաշտպանողականի վրայ մնալ։

ՖԱՐՍԱԼԱՅԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ՀԵՌԱԳՐԵՐ

ԱԹԷՆՔ, 6 մայիս. — Թուրքերու կողմէ Ֆարսալայի գրաւուած ըլլալու առաջին լուրը կէսօրին մօտ հոս հասաւ։ Մանրամասնութիւնք քանի կը հրատարակուին յուզումն այնչափ կը մեծնայ։ Ժողովուրդը սարսափահար է, բայց անկարգութիւն չկայ։

—Պատերազմական ու ներքին գործոց Նախարարք Ֆարսալայէ վերադառնալնուն յայտարարեցին թէ Ֆարսալայի բանակը 23,000 հոգիէ կը բաղկանայ։

ՎՈԼՕ. — 15,000 հելլէնք Ֆարսալայի հարաւակողմը Տոմոքոս քաշուեցան։

ՓԱՐԻԶ. — Ճակատամարտներու շարքէ մը յետոյ որք տեւեցին Դշ. օրն ամբողջ, հելլէնք տեսնելով որ իրենց նահանջի գիծը վտանգի մէջ է Թուրքերու կողմնակի մէկ շարժումովը, գիշերանց թողուցին զՖարսալա և քաշուեցան Տոմոքոսի ամրացած բարձունքներուն վրայ, ուրկից կրնան ծովուն հետ հաղորդակցիլ, Ալմիրոսի կողմէ՝ Վոլոյի ծովածոցին և Զէյթունի կողմէն՝ Զէյթունի ծովածոցին միջոցաւ։ Թուրքերն Եչ. առտու տիրեցին Ֆարսալայի, ուր կ'գտնուի այժմ օսմ. վեց զօրաբաժին, գրեթէ 60,000 հոգի։

—Գնդ. Սմոլէնսքի իր բանակին հետ Վելեստինօ կեցաւ՝ Վոլոն պաշտպանելու։ — Աթէնքէն կ'հեռագրեն թէ Ամիքարէ Չիբրիանի իբրեւ անկարգութեանց հեղինակ ձերբակալուեր և Ցունաստանէն արտաքսուեր է։

ԱԹԷՆՔ. — Հելլէն կառավարութիւնը բանակցութեան մէջ է ծովակալաց հետ՝ նաւ մը ղրկելու Կրետէ, որպէս զի Վասոս զօրավարն և Կրետէէն եւ կանչուած միւս սպաներն առնու։

ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆՆԱ. — Բեզբոպարկէ իրազեկ աղբիւրէ կ'ծանուցուի թէ կոմս Մուրավիէվ առջի օրն Աթէնքի ռուս դեսպան Մ. Օնուի հեռագիր մ'ուղղեր է, ըսել է թէ Ռուսիա միւս Տէրութեանց հետ համաձայնութեամբ պատրաստ է, եթէ Ցունաստան խնդրէ, միջնորդութիւն մը փորձել պատերազմիկներուն միջեւ։ Մեծ Տէրութեանց քով գտնուող ռուս դեսպանք սոյն հեռագրոյ պարունակութիւնն հաղորդեր են Տէրութեանց։ Կ'հաւաստեն թէ Տէրութիւնք հաւաներ են Ռուսիոյ այս ձեռնարկին։

ԱՅՍ ԱՌՏՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳՐԵՐ

ՓԱՐԻԶ, 7 ապրիլ. — Գնդ. Սմոլէնսքի իր զօրաբաժնին հետ Վելեստինոն թողլով Ալմիրոսի կողմերը նահանջեց։

ՎԻԵՆՆԱ. — Նոյէ Ֆրայէ Բրէսէ կ'ծանուցանէ թէ գնդ. Սմոլէնսքի զօրաբաժինն ի Վելեստինօ յաղթուելով փախեր է և Թուրքերը գրաւեր են այդ տեղը։

ԼՈՆՏՈՆ. — Հելլէնք բոլորովին պարպեցին Տոմոքոս քաղաքն որ ի մօտոյ թուրքերու ձեռքը պիտի իյնայ։ Հելլէն զինուորք ահաբեկած են և պաշտպանութենէ աւելի փախուստի միջոցներու վրայ կ'խորհին։

ՊԵՐԼԻՆ. — Զինուորական շրջանակաց մէջ կ'պախարակեն Սմոլէնսքի գնդ.ը՝ ճշմարտութեան հակառակ հեռագրեր ուղղած ըլլալուն համար։ Կ'ըսեն թէ զինուորական հրամատարի մը սուտ լուրեր հրատարակելն աններելի յանցանք մ'է։ Կ'սպասուի որ Վելեստինոյէն յետոյ Թուրքերը տիրեն նաեւ Վոլոյի։

ԼՈՆՏՈՆ. — Աթէնքէն առնուած վերջին լուրերու նայելով ներքնական տագնապը վերջին աստիճանի հասած է։ Շատ տեղերու մէջ սով սկսեր է։ Ֆարսալայի գրաւումն աննկարագրելի տխրութիւն պատճառեց։

ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ ՏՈՒՐՔԱՆԴԱԿ

Կ. ՊՈԼՍԷՆ մայիս 4ին կ'հեռագրեն թէ օսմ. տէրութիւնը հաշտութիւն կնքելէ առաջ զԹեսալիա պիտի պահէ իբրեւ երաշխաւորութիւն պատերազմական տուգանքի, ապա թէ ոչ մինչեւ Աթէնք պիտի երթայ։

ԱԹԷՆՔԷՆ 4 մայիս. — Գահաժառանգ իշխանը մեծ կալուած մ'ունի Օխանա. գիւղին բնակիչները կոխեցին բնակարանը, կրակի տուին թուղթերը, յափշտակեցին զէնքերն և կոտրեցին կահկարասիները։

— Եորկիոս թագաւորին անուան տօնախմբութիւնն յետաձգուեցաւ։ Թագաւորն ի մօտոյ պիտի մեկնի յԵւրոպա։

— 18,000 պահեստիք բերուած են Աթէնք, բայց ոչ զէնք կայ, ոչ համազգեստ։

ԿՈՍՏԱՆԴԻԱՆՈՍ ԻՇԽԱՆ

Երէկ իրիկուն Սակարանի մէջ զրոյց մը կ'շրջէր թէ Կոստանդիանոս իշխան իր կրած պարտութեանց պատճառաւ յուսահատելով իբր թէ ինքնասպան եղած ըլլայ, բայց մեք այս մասին հեռագիր մը չենք ստացած։

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

ԼՈՆՏՈՆ. — Գարնանածաղկի պահպանողական դաշնակցութեան ժողովին մէջ Լ. Սալզպըրի բանախօսութիւն մ'արտասանելով ըսաւ թէ Թուրք-հելլէն պատերազմին վերաբերեալ բոլոր վախերը վերջնապէս անհետացած են։ Եւրոպիոյ խաղաղութիւնն, ի բաց առեալ տեղական վէճեր, լաւագոյն հիման վրայ դրուած է։ Ապագային համար վերջին ժամանակներէ աւելի լաւագոյն յոյսեր կան։ Հարաւային Ափրիկէի դժուարութեանց պատճառն է Անգլիոյ դիտաւորութիւնն՝ յարգելու տիրող դաշնագրութիւնները։

ՊԵՏՐՍՊՈՒՐԿ. — Կէս-պաշտօնական Կրոժտանէն կ'ծանուցանէ թէ Վիլհէլմ

կայսր յուլիսի վերջերը Բեդլրսպուրկ պիտի ժամանէ։

ՍՈՖԻԱ. —Ֆրանսա ծանոյց Պուլկարիոյ թէ պուլկար արժէթղթոց Բարիզի Սակարանին մէջ պիտի ընդունուին։

ՄԱՏՐԻՏ. — Սպանիա հաւանեցաւ որ սպանիական պանքան մասնաճիւղ մ'ունենայ ի Բարիզ։

ԺԸՆԵՎ.— Երէկ իրիկուան հացկերոյթին Աղեքսանտր Թագաւոր ու Նիքոլա իշխան խիստ սիրալիր ու բարեկամական բաժակաճառեր փոխանակեցին։

ՎԻԵՆՆԱՅԷ կ'ծանուցանեն թէ Աւստրիոյ դահաժառանգ արքիդուքսը պիտի ամուսնանայ Պաւիէրայի Սոֆի Ադելաիտ դքսուհւոյն հետ։

ՀԱՆԵԱՅԻ օսմ. հիւանդանոցին մէջ հրդեհ ծագեր, բայց անմիջապէս առաջքն առնուեր է։ Վնասը շատ քիչ է։

ԲԱՐԻԶԻ ՀՐԴԵՀԸ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՔ

Բարիզէն ուղղեալ հեռագրեր հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կ'հաղորդեն.

—Մայիս 4.—Այսօր կէս օրէն յետոյ Բարիզի ամէնէն պերճ թաղին մէջ սոսկալի արկած մը պատահեցաւ։ Ժան Կուժոն փողոցին մէջ, 8 թիւ տան մօտ, գետնին մը կ'գտնուի որ գործածուեցաւ այսօր բարեգործական Պազարի մը կազմակերպութեան։ Այս գետնին վրայ փայտեայ հոյակապ շէնք մը կառուցին և զարդարեցին կապերտներով և մետաքսէ ու թաւիշէ կերպասներով։ Շէնքին մէջ զետեղուեցան փոքր վաճառատուններ, վաճառականութեան խանութներ և վրաններ։ Բարիզի ազնուականաց ամէնէն բարձր դասուն պատկանող տիկնայք ամէն տեսակ նիւթեր կ'վաճառէին բարեգործական նպատակի մը համար։ Իրիկուան ժամ 4¹/₂ին (Ը. Ե.) Պազարին մէջ հազար հինգ հարիւր հոգի կ'գտնուէին, որոց մեծ մասը կիներ։ Նոյն միջոցին տեսան թէ շէնքին ներսի կողմը կ'այրի։ Կրակն սկսած էր հեռապատկերագիր գործիի մը (Սինէմատօկրաֆ) խանութէն, որ Պազարին հրապոյրն էր։ Այս գործիին ելեկտրական կայծերը բռնկցուցին լուսանկարի գործին ծածկող կերպասները։ Մէկ քանի վայրկեանէն բոցերը գրաւեցին խանութին ներքին մասն, որ այցելուներով լեցուած էր. հազիւ քառորդ ժամ մ'անցած էր ամբողջ շէնքը կ'այրէր տակաւին ջրհանները չհասած։ Շէնքին մէջ գտնուողները մեծ դժուարութիւն քաշեցին ազատելու վի բոցերը սարսափելի արագութեամբ տարածուեցան։ Երկու փոքր դուռ միայն կային. ամէն ոք դէպ ի այդ դուռներ դիմեց, բայց շատ քիչ անձինք կըրցան մինչեւ հոն հասնիլ, որովհետեւ խանութներն ու վրաններն արգելք կ'ըլլային։ Շէնքին մէջ գտնուող անձանց յուսահատական ճիչերով օդը կ'թնդար, բայց ոչ ոք կրնար անոնց օգնութեան հասնիլ։ Արկածի վայրէն, որ Շանզէլիզէին մօտ կ'գտնուէր, մէկ քանի քայլ հեռուն հարիւրաւոր կառքեր Պոլօնեի անտառը կ'տանէին զուարճամոլներ, որք չէին գիտեր թէ քիչ հեռուն հարիւրաւոր անձինք ողջ կ'այրէին։ Պազարն ամբողջովին մոխիր դառնալէ յետոյ միայն հասկցուեցաւ թէ ահագին դժբախտութիւն մը պատահած էր։ Ածխացեալ դիակներ դիզուած էին Պազարին գետնին վրայ. մէկ քանին գտնուեցան գերաններու տակ կիսովին այրած. հաւանօրէն հեղձամահ եղած էին։ Վիրաւորելոց թիւն համեմատաբար քիչ է։ Անոնք որ շէնքէն դուրս չէին կրցած ելնել ողջ այրած էին։ Այս միջոցիս (իրիկուան ժամ 8 ը. ե.) փլատակաց տակ խուզարկութիւնք կ'կատարուին և ամէն վայրկեան նոր դիակներ կ'գտնուին։ Ոստիկանք կ'պահպանեն այրած շէնքին տեղը, որուն շուրջն ու կողմնակի փողոցներն հազարաւոր մարդեր լեցուած են։ Սրտաճմլիկ տեսարաններ տեղի կ'ունենան. շատ մարդեր յուսահատօրէն կ'ջանան հասկնալու թէ ի'նչ եղած են իրենց ազգականք կամ բարեկամք և կ'թափառին արկածին վայրը։ Շատ մարդիկ կ'շրջապատեն փլատակները խուզարկողներն որոց շարժումներուն կ'հետեւին անդադար ուշադրութեամբ։

Մայիս 4, երեկոյ ժամ 9.—Բարիզ այսօր կ'գտնուի այն ցաւագին տպաւորութեան տակ ինչ որ էր Վիեննա Րինկ Թատրոնի արկածէն յետոյ։ Շատ մ'ընտանիքներու մէջ սոսկալի մտատանջութիւն կ'տիրէ, որովհետեւ իրենց ազգականաց վրայ տակաւին լուր չեն առած։ Մինչեւ հիմայ շատ քիչ անձանց ածխացեալ դիակները գըտնուեցան։ Աղէտին վայրն, որ մնացող փլատակներով ծածկուած է, կսկծալի տեսարաններ տեղի կ'ունենան։ Բարձր դասու պատկանող անձինք, Մէօնի կոմսն և այլք, որք Պազարը կազմակերպողներէն են, այժմ հոն իրենց կորսուած բարեկամներն ու ծանօթները կը փնտռեն։ Զոհերու մեծ մասն ազնուականաց դասուն կ'պատկանի։ Այս վայրկեանիս երկու դեռատի և պերճ կանանց դիակները գտնուեցան, որոց քով երկու ոստիկանաց ածխացեալ դիակները։ Դիակներու ամէնէն մեծ մասը դուռներուն մօտ գտնուեցան։

Մայիս 4, ժամ 10,—Կրակն սկսաւ Իսպէնի դքսուհւոյն վարած խանութին վրայէն։ Պազարը 100 մեդր երկայնութիւն և 60 լայնութիւն ունէր։ 150 վիրաւորք հիւանդանոցներ տարուեցան։ Ոստիկան մը, որ շէնքին դուռը կեցած էր, յայտարարեց թէ հրդեհի պահուն 1800ի մօտ անձինք կային շէնքին մէջ։ Ամէնքն ալ դուռները խուժեցին, որով դուրս ելնել անկարելի եղաւ։ Շատ մարդիկ ոտնակոխ եղան։ Կրէֆիւհլի կոմսուհին ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։ Տը Բուռնի մարքիզին քոյրը՝ Սիմէոն կոմսուհին, որ ազատուողներէ մին է, պատմեց թէ ուրիշ մէկ քանի անձանց հետ նեղ անցքի մը մէջ քշուած էր. շէնքը կ'այրէր իր դիմաց. ինքզինքը կորսուած կարծեց, սակայն բարեբախտաբար Պազարին կմախքն, որ իր կողմն իյնալու երեւոյթն ունէր, միւս կողմ փլաւ, որով կոմսուհին ու իր հետ գտնուողները կրցան նեղ անցքէն դուրս ելնելով ազատիլ։ Առաջին անգամ փլատակաց տակէն դուրս հանուած դիակներու տեսարանը շատ սոսկալի է։ Մէկ քանիին իրանները միայն այրած են. իսկ անկից վար անաղարտ մնացած է նոյն իսկ հագուստները։ Տէլա Թորէ դքսուհին և Բօզիւլէի իշխանուհին թեթեւապէս վիրաւորուեցան։ Երկու Վիեննացի կին ալ այրեցան։ Պազարը կազմակերպուած էր մարդասիրաց ընկերութեան կողմէ որ անցեալ դարուն հիմնուած է։ Ընկերութիւնը կ'գտնուի հովանաւորութեամբ Աստնդէկի Օկիւսդ իշխանին և Կրէֆիւհլի կոմսուհւոյն։

Մայիս 6. — Ֆրանց Եօսէֆ կայսրն ալ այս արկածին առթիւ ցաւակցական հեռագիր ուղղեց Մ. Ֆէլիքս Ֆօռի, որ ի պատասխանի շնորհակալութիւն յայտնեց։ Հետզհետէ ցաւակցական բազմաթիւ հեռագրեր կ'հասնին։ Զոր. Միւնէ, որ հրդեհի պահուն վիրաւորուած էր, մեռաւ։ Այս առտու կատարուած քննութեամբ հաստատուեցաւ թէ մեռելոց թիւն 120է, որոց 101ին դիակները ճանչցուեցան, ասոնց մէջ կան Պաննվալի դերակոմսուհին, Սէնտ-Դիէյի պառոնուհին և Հոքիէ սեղանաւորին կինն ու աղջիկը։ Հիւանդանոցներու մէջ 180 վիրաւոր կ'գտնուին։ Նոթր-Տամի արարողութիւնը փառաւոր պիտի ըլլայ։ Ուրիշ հեռագրոյ մը նայելով մեռելոց ցուցակը գրեթէ ամբողջութեամբ պատրաստուած է. երկու հարիւրը կ'անցնի։ Կոմս Մուրավիէվ ցաւակցական հեռագիր ուղղեց Մ. Հանոդոյի։ Պուլկարիոյ իշխանն այցելութիւն տալով Սոֆիայի ֆրանսական հիւպատոսին խնդրեց իր անձնական ցաւակցութիւնն յայտնել ֆրանսական կառավարութեան։

—Ծերունի Օմալի դուքսը, Ֆրանսական Ակադեմիոյ բարերարն, իմանալով իր ազգականուհւոյն Ալանսոնի դքսուհւոյն եղերական մահը, յանկարծամահ եղաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Քաղաքական Ժողովն երէկ գումարեցաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ, Նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր և ատենապետութեամբ Ստեփան փաշա Ասլանեանի։ Ժողովը զբաղեցաւ գաւառային կարօտութեանց և որբոց խնդիրներով։ Ս. Նախագահն այս մասին եղած տնօրէնութեանց վրայ տեղեկութիւններ հաղորդեց Ժողովին։ Գալիք որբերն Ազգ. Հիւանդանոցի մէջ պատսպարելու համար խորհրդակցութիւնք եղան, և այս մասին Հոգաբարձութեան տրուելիք հրահանգներն որոշուեցան։ Պատրիարքարանի կողմէ խնդրուած որբերուն թիւն է այժմ 230, որք 10ական հոգի ճամբայ պիտի հանուին իւրաքանչիւր կեդրոնէ, և հետզհետէ ուրիշներ պիտի խնդրուին։ Թեմական պաշտօնէութիւնք մինչեւ ծովեզր փոխադրութիւնը պիտի հոգան, թէև ամէնէն աղքատ թեմերուն առ այս դրամական օգնութիւն պիտի ըլլայ, և ծովեզերքէն Պոլիս բերելը Պատրիարքարանն ինք կ'ստանձնէ։

Ինչպէս ծանուցինք, Վսեմ. Ստեփան փաշա օդափոխութեան համար մէկ ու կէս ամսոյ չափ Պրուսա երթալուն առթիւ, Ժողովն առժամապէս իրեն դեր-ատենապետ ընտրեց զՏիգրան էֆ. Եուսուֆեան։

—Որբոց Խնամակալութիւնն, որուն Նախագահն է Ս. Պատրիարք Հայրն, և անդամներն են Տ. Վահրամ եպ. Մանկունի, Միհրան էֆ. Մէթեան և դիւանապետ Բարթող էֆ. Թէլեան, Գշ. նիստ ունի Պատրիարքարանի մէջ։

—Վերջերս Վան ղրկուեր է 500 ոսկիի նպաստ մը, մասամբ Ս. Պատրիարք Հօր տրամադրութեան ներքեւ գտնուած հացագնէն, և մասամբ միջազգային նպաստամատոյց մարմնոյն կողմէ Պալյալ հառաջ ղըրկուած գումարէն։ Այս վերջին մարմնոյն ձեռամբ 500 ոսկիի նպաստ մը ղրկուեր է Թօքատի կարօտելոց համար։

—Ս. Պատրիարք Հօր բացարձակ հրամանաւ, վերջին անգամ Վանայ Առաջնորդարանը ղրկուած նպաստի գումարը պիտի յատկանայ «առաւելապէս գեղացիներու պէտքին». զի գիտուած է որ երբ գաւառագլուխ քաղաքը նպաստի գումար մը ղրկուի, քաղաքացիք ամենամեծ բաժինն իրենց կ'հանեն, և շատ հեղ բան մը չի տրուիր գեղացիներուն։ Սա ևս կայ որ մինչեւ ցարդ Վան ղրկուած հացագինն այնքան անբաւական էր որ ո'չ քաղաքացիէն կ'բաւէր, ո'չ գեղացիէն։ Բայց յուսալի է որ այսուհետեւ գեղացիներուն պէտքերն աւելի խղճմտութեամբ նկատողութեան առնուին։

—Զուիցերեան բողոքական մարմին մը որ Փոքր Ասիոյ աղքատներուն օգնելու համար նպաստ հաւաքած էր, Ս. Պատրիարք Հօր ղըրկեր է 2,000 ֆր.ի գումար մը, խոստանալով աւելի ղրկել յառաջիկային. պայմանաւ որ ամսական եօթնական ոսկի նպաստ կապուի Ազգ. Հիւանդանոցին յարակից հաստատութեան Որբանոցին։ Ն. Ամենապատուութիւն ալ որոշեց որ յանուն այս մարդասէր մարմնոյն մշտնջենական կերպով 14 որբ խնամուին Ս. Յակոբայ հաստատութեան մէջ։

—Ս. Պատրիարք Հայրն այս իրիկուն ցամաքի ճամբով Խասգեղ պիտի երթայ և վաղը պիտի պատարագէ և քարոզէ Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյն մէջ։ Երկրորդ անգամն է որ Ն. Սրբազնութիւն կ'երթայ այն արկածեալ և կարօտեալ գիւղը՝ խեղճերը մխիթարելու, և յօգուտ անոնց աշխատողներն անձամբ քաջալերելու։ Բայց միայն անձնական այցելութեամբ չէ որ Ս. Պատրիարք Հայրն իր հոգածութիւնը կ'ցուցնէ Խասգեղի աղքատիկ ազգայիններու, որբերու և որբեւայրիներու։ Անոնց օգտին համար եղած ամէն տնօրէնութիւններու սրտով գործակցած է, եւ վերջին անգամ գիւղն օժտած է վըստահելի թաղական մարմնով մը, որոյ անձնուէր աշխատութեանց շնորհիւ յուսալի է որ աւելի լրական, աւելի անկեղծ կերպիւ դարմանուին յայտնի թէ թաքուն զանազան եւ բազմազան կարօտութիւնք ու խեղճութիւնք։ Կ'յուսանք որ այս բարեգործական աշխատութեանց արդիւնաւորման համար Ս. Պատրիարք Հօր ներկայ այցելութիւնը թէ՛ նիւթական և թէ բարոյական խնամատարութեան նպաստաւոր պիտի ըլլայ մեծապէս, եւ հետեւաբար, ի դիմաց Խասգեղցւոց, կ'կանխենք մեր շնորհակալիքն առ Ն. Ամենապատուութիւն։

—Տ. Հմայեակ Եպս. Դիմաքսեան Էտիրնէի առաջնորդութենէն գրաւորապէս հրաժարական մատուցած է Ս. Պատրիարք Հօր։

—Առաջիկայ 1898 տարւոյ Օրացոյցին ձեռագիրն Հիւանդանոցի Հոգաբարձութենէն Կրօն. Ժողովոյ մատուցուած է ի քննութիւն։

—Գաղատիոյ Առաջն. Տեղապահ Տ. Տաճատ Ծ. Վ. Ոսկանեան իր պաշտօնին վերաբերեալ հրամանագրերով, այս Բշ. կ'ուղեւորի իր պաշտօնատեղին։

—Ս. Պատրիարք Հայրն Ուրֆայի որբերուն համար նպաստի փոքր գումար մը ղրկեր է Զատկի առթիւ։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ իր շաբաթական նիստն ըրաւ երէկ Բերայի Արքեպիսկոպոսանոցին մէջ, ատենապետութեամբ Տքդ. Թորգոմեանի և զբաղեցաւ հետեւեալ խնդիրներով։ — 1. Նիստ մ'ունեցաւ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան հետ Որբանոցին ուսմ. վիճակին վրայ, և յետ խորհրդակցութեանց, որոշուեցաւ Որբանոցին կըրթական հոգն յանձնել յատուկ Խնամակալութեան մը, որուն պիտի անդամակցին՝ երկու անդամք Հոգաբարձութենէն և երկու անդամք՝ Ուսումն. Խորհրդէն. այն վերջինք՝ իբրեւ խորհրդատու անդամք։ — 2. Կէտիկփաշայի ազգ. վարժարանի Հոգաբարձութեան տեղեկագիրը ներկայացած լինելով, յետ քննութեան հաստատեց ընտրութիւնն սոյն Հոգաբարձութեան։ — 3. Գուզկունճուք-Իճատիէյի վարժարանաց Հոգաբարձութեան ընտրութիւնը կատարուած և արդիւնքը Թաղ. Խորհրդոյ կողմանէ յայտագրուած լինելով, հաստատեց պաշտօնն այն հոգաբարձութեան։ (Անուններն արդէն գրուած են)։—4. Խորհուրդն՝ Ենի-Գաբուի Ազգ. վարժարանին հրաժարեցեալ Տնօրէն-դասատու Գույումճեան Գրիգոր էֆ.ի խնդրոյ մասին լսելէ յետոյ տեղւոյն Թաղ. Խորհրդոյ պաշտօնագիրն, որով տեղական քննութիւն մը կը խնդրուէր, և միւս կողմէ ի նկատ առնլով Թաղեցւոց կողմէ պատգամաւորութեան մը միջոցաւ ներկայացեալ բազմաստորագիր հանրագրութիւնն, պաշտօն յանձնեց իր անդամներէն Գուրգէն Ցակոր էֆ.ի որ իբրեւ լիազօր քննիչ՝ յառաջիկայ կիւրակէ այցելէ Ենի-գաբու և խնդրոյն վրայ անաչառ քննութենէ յետոյ, տնօրինէ կարեւորն։—5. Խորհուրդը պաշտօն յանձնած էր իր անդամներէն Ցակոր Գուրգէն և Կուրտիկեան Ստեփան էֆ.ներու Բերայի ազգ. վարժարանաց վիճակին վրայ տեղական քննութիւն կատարել և արդիւնքն յայտագրել։ Լսելէ յետոյ քննիչ էֆ.ներու կողմէ տրուած մանրամասն տեղեկագիրն ու դիտողութիւնները, որոշեց ըստ այնմ յանձնարարութիւնները գրաւորապէս հաղորդել Բերայի Թաղ. Խորհրդոյ։—6. Պրուսայէն Ցակոր էֆ. Փաշխեան անուն ազգայինը Խորհրդոյ ուղղեալ գրութեամբ մը գաւառական ազգ. վարժարանաց գրութեան մասին իր տեսութիւնները պարզելով, կ'առաջարկէր Պրուսայի վարժարանաց կրթական տեսչութեան պաշտօնն յանձնել իրեն։ Խորհուրդն որոշեց յանձնարարել յիշեալ Խնդրարկուին՝ դիմել ուղղակի նոյն վիճակին Գաւառ. Վարչութեան իբրեւ իրաւասութեան վերաբերեալ խնդիր մը։ —7. Աչճեան Միհրան էֆ. անուն ուսուցիչը գրութեամբ մը յայտնելով որ ի Մեծ Կղզի մասնաւոր վարժարան մը հաստատելու համար կրթական նախապայմաններն արտօնագիր ստացած է, կ'խնդրէր Նիւթական աջակցութիւն մը այդ նորահաստատ վարժարանին նախնական պէտքերուն համար։ Խորհուրդը խնդրագիրն յանձնեց Տնտես. Խորհրդոյ նկատառման։ Զբաղեցաւ նաեւ Ազգ. Մատենադարանի, դասագրեանց հայթայթման Մասնախմբի, Երիզայի ազգային վարժարանի և այլ 20 ի չափ կրթական մասնաւոր խնդիրներով, որոց վրայ պէտք եղած տնօրինութիւններն ըրաւ։ Ցաջորդ նիստը Մայիս 2, ուրբաթ, ժամ 2¹/₂, Արքեպիսկոպոսանոցին մէջ։

Վաղը կիւրակէ 27 ապրիլ Թաղիս Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ տօնախմբութեան առթիւ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն հանդերձեալ է Ս. Պատարագ մատուցանել նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ի հոգեւոր մխիթարութիւն բարեպաշտ ժողովրդեան։

Ի դիմաց Թաղ. Խորհրդոյ Խասգեղի
Ատենադպիր Փ. Ատենապետ
ՄԻՆԱՍ ՍԻՌՈՒՍԵԱՆ ՅԱԿՈԲ ԲԷՄՀԱՃԵԱՆ
26 Ապրիլ 97

ՅՕԹ, — Թաղ. Խորհուրդն Ռակեջիի շոգենաւերու Տնօրէնութեան հետ կարգադրութիւն մ'ըրած է, որով շոգենաւերը վաղ առաւօտ ուղղակի Հաղըլի նաւամատոյցը պիտի մտնեն, ի դիւրութիւն բարեպաշտ Ազգայնոց։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԷԼԱՄԼԸՔԸ արարողութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ Համիտիյէ մզկիթին մէջ։ Վեհ. Սուլթանը միջօրէին նոյն մզկիթը գնաց և ուրբաթու աղօթքը կատարելէ յետոյ Կայս. Պալատ դարձաւ։ Հիւրանոցին մէջ կ'գտնուէին Աւստրիական դեսպանատան Ա. քարտուղարը, սերպ դեսպանատան գործակատարը, Ասորւոց Պատր. փոխանորդն, եւրոպացի զինուորական ըսպաներ և զբօսաշրջիկներ։ Ներկայից մէջն ալ կ'գտնուէին Օսմանեանք սննեկապետաց միջոցաւ արժանացան կայսերական մեծարանաց։

ՕՍՄ. ՊԱՆՔԱՅԻՆ հետ բանակցութիւնք կ'կատարուին, որպէս զի թըղթատարական աւանդները Կ.Պոլսոյ և գաւառաց միջեւ Օսմ. Պանքային և անոր մասնաճիւղերուն միջոցաւ կատարուին Հէվալէի դրութեամբ։

ՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՔ.— Հառջուսի բանտը գտնուող Պուլկարք Կայս. Իրատէի մը համաձայն ներման արժանացած ըլլալով ազատ արձակուեցան։

ՌՈՒՍ դեսպանատան պահականաւը Տօնէյ, որ Սելանիկ կ'գտնուէր, երէկ Պոլսոյ նաւահանգիստը դարձաւ։

ԱՆԳԼ. դեսպանատան պահականաւը՝ Մէյֆլաւր երէկ Մարմարա ուղեւորեցաւ։

ՊԱՐՍԻԿ դեսպան Միրզա Մահմուտ խան երէկ իր բնակութիւնը փոխադրեց ի Մեծ կղզի, ուր ամարանոց մը վարձած է։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Սէ-շէ մարտանաւն Իզմիրէն Կրետէ ուղեւորեցաւ։

ԱՐՄՏԻՔ.—Եւրոպայի մէջ արմտեաց գինն ինկաւ։

ԳԱՎԱԼԱՅԷՆ ի Բրավիշդէ հեռագրական թել մը պիտի հաստատուի։

ՎԱՆԱՑ ՈՒ ՊԻԹԼԻՍԻ դատական քննիչ Զիւհտի էֆ. ու Վէյսէլ էֆ. իրենց քննութեանց արդիւնքը տեղեկագրով մը մատուցին ձեռնհաս իշխանութեան որ նկատողութեան առաւ զայն։

ՍԸՐ ՖԻԼԻՓ ՔԸՐՐԻ, անգլ. դեսպանն, երէկ պահականաւով մինչեւ Սարըեար գնաց և զբօսական պտոյտ մը կատարեց։

ԷՏԻՐՆԷԻ կուսակալի փոխանորդ Արիֆ փաշա ինչ ինչ քննութիւններ կատարելու համար յատուկ պաշտօնեաներով մինչեւ Թուրքեա-պուլկարական սահմանագլխին վրայ Ենի-Քէօյի կայարանը գացեր և յետ քննութեան վերադարձեր է։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ Պանքային Լոնտոնի ճիւղին տնօրէն Մր. Ռոպէրթսըն, իր տարեկան քննական պտոյտը կատարելու համար, այսօր մայրաքաղաքս պիտի հասնի արեւելեան սրընթաց կառախմբով։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ գործակատար Մ. Մարքով և էկզարք Ամեն. Տ. Եօսիֆ առջի օրը Մեծ կղզի գացին զբօսական պտոյտի համար։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ մարտանաւ մը անցեալները Հաճըլու տարաւ Իսլամ և ոչ-Իսլամ երեսուն և հինգ բանտարկեալ՝ հըսկողութեամբ զինուորական տեղակալ Թէվֆիք պէյի։

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ մայրաքաղաքիս մէջ ձերբակալեց՝ սպանութեան և գողութեան ոճիրներու համար ծանօթ և հինգ տարուան տաժանակիր աշխատութեան դատապարտուած Մուսթաֆա անուն մարդ մը որ Սինոպի բանտէն փախած էր։ Մուսթաֆա ի մօտոյ պիտի դատուի Եղեռնադատ ատեանին առջեւ։

ՏՈՔԹՈՐ Ս. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՎԿԱՅԵԱԼ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ—ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺՔ

Հաստատեալ յամին 1852

Նորահնար գործիքի մը միջոցաւ ամենասաստիկ ցաւած ակռաները, մէկ անգամէն վայրկենապէս կը լեցնեն, ցաւով դիմել եւ բուժուած վերադառնալ։ Կատարելագործեալ եղանակաւ, նուրբ, ճաշակաւոր եւ դիմացկուն արհեստական ակռաներ կը պատրաստեն, յար եւ նման բնականի, [illegible] (ըստ տարիքի), [illegible], [illegible] «Սկօռբիթ» կոչուած բերնի հիւանդութիւնը, երեք այցելութեամբ կատարելապէս կը բուժեն, ինչպէս նաեւ թմրեցուցիչ դեղերու, եւ նորահնար աքցաններու միջոցաւ [illegible]։

Թիւ 396 Մեծ-Փողոց Բերա (Եանիի գարեջրատան վրայի յարկը ճիշդ Զըլղըճեանց դէմ)։

Գատըգիւղի յաճախորդք կրնան դիմել նաեւ իրենց բնակարանը Թիւ 1 Նոր բացուած Խրխօվէլի փողոց ամէն օր։

Յ. Գ. — Հաւասարելու համար Եւրոպիոյ եւ Ամերիկայի առաջին կարգի ատամնաբոյժերու, ձմեռները կիրակի օրերն ալ, ինչպէս նաեւ մինչեւ կէս գիշեր հիւանդ կ'ընդունին Բերայի գործատեղինին։

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

Քոնսոլիտն 30 փր. վրայ գրաւ երէկ ժամ 1¹/₂ին (Ը. Ե.) մէկէն ի մէկ։

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ
26 ԱՊՐԻԼ

Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ

Օսմ. քօնսօլիտէ Սէրի Դ.	Օ. Ո.	21	05
Ամէնէն բարձր գին	»	21	05
Ամէնէն վար գին	»	20	36
Օսմանիյէ	»	—	—
Ռումէլիի երկաթ. ֆր. գոց.		103	—
Ամէնէն բարձր գին		103	—
Ամէնէն վար գին		100	25
Ռէժի	»	—	—
Քաէտի ժէնէրալ օթթոմ.	»	6	11
Օսմ. Ապահ. ընկեր.	»	3	33
Թրամուէյ բաժնեթ.	»	6	72¹/₂
» Ժուխանէ	»	2	30
Սօս. Օթ. Շանժ է Վալ.	Ա. Ո.	2	30

Թրամուէյ պարտաթ.	ֆր.	495	—
Տէրքօսի Ջուրի ընկ.	»	333	—
Բաղտաթ Կ. Պոլսոյ	»	443	—

ՍԹԻԼԱՆՑ

Քօնսօլիտէ մէկ օրուան	Օ. Ո.	3	50
» ութ » »	»	7	50
Ռում. երկ. մէկ » »	»	—	—
» » ութ » »	»	—	—

ԲԱՑՈՒՄ ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ

Օսմ. Քօնս. Սէրի Դ. Օ. Ո.	ք. կ.	21	26
Ռումէլիի երկաթուղի	ֆր.	102	50

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

Լոնտոն 3 ամիս	ղրշ.	108	³/₄
Փարիզ 3 »	ֆր.	23	10
Ֆիօրին մանտա	»	10	97¹/₂

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

20 ֆրանքնոց	ղրշ.	87	12
Անգլիական ոսկի	»	109	31
Բօլ Էմբէրիալ	»	90	—
Մէճիտիյէ արծաթ	»	108	09
Ռուպլի թղթադրամ	Օ. Ո.	8	61
Քըրմիզ		51	10
Մէթալիք		97	20

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ, 7 ՄԱՅԻՍ

Ֆրանսական Ռանթ 3 %	ֆր.	103	17
Օսմ. քօնս. Սէրի Դ.) բաց.	»	19	52
) գոց.	»	19	50
» » » Բ.	»	36	40
» » » Գ.	»	20	25
Օսմանիյէ	»	—	—
Ռումէլիի երկաթուղի	»	101	—
Օսմ. Բաբօնիթէ	»	—	—
Մաքսատուն	»	—	—
Օսմ. Ռէժի	»	322	—
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	530	—
Քաէտի Լիօնէ	»	764	—
Սուէզի բաժնեթուղթ	»	3240	—
Իտալական Ռանթ	»	92	67
Չէք Լոնտոնի վրայ	»	25	110
Դրամազեղչ	»	2	—

ՊԵՐԼԻՆ, 7 ՄԱՅԻՍ

Օսմ. փոխառութիւն 1888	մարք	90	40
Ռումէլիի երկաթուղի	»	104	50
Անատ. երկ. պարտաթղթ.	»	85	10
Փոխ. Լոնտոնի վրայ 3 ամս.	»	20	310

ՎԻԵՆՆԱ, 7 ՄԱՅԻՍ

Փոխան. Լոնտոնի վրայ	ֆիօր.	119	95
Ռումէլիի երկաթուղի	»	54	30
Օսմ. Ռէժի	»	150	—

ԼՈՆՏՈՆ, 7 ՄԱՅԻՍ

Անգլ. քօնսօլիտէ	Ա. Ո.	112	93
Օսմ. » Սէրի Ա.	»	66	—
» » » Բ.	»	35	50
» » » Գ.	»	20	—
.Դ) բաց.	»	19	25
) գոց.	»	19	50
Փոխառութիւն Դասապա	»	77	50
» Օսմ. 3¹/₂ %	»	96	75
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	11	12
Այտընի երկաթուղի	»	12	—
Եգիպտական Միացեալ	Դ. Կ.	105	25
Հելլենական 5 %	»	21	—
Մօնօբօլ հելլենական 4 %	»	22	—
Ռանթ » 4 %	»	18	—
Ռուսական 3¹/₂ % 1891	»	—	—
Պուլկ. փոխառ. 6 % 1888	»	95	—
» նոր » 6 % 1892	»	95	75
Փոխան. Փարիզի վրայ	»	25	26¹/₄
Դրամազեղչ	»	2	¹/₂

ՏՈՔԴ. Ա. ՔԱՐԱՔՈԶ

Մասնագէտ երկու սեռի ծննդաբերական, գաղղ. և մօրնայեն ախտերու.

Հռչակաւոր Բրոֆ. Ֆուռնիյէի և Նելատոնի դրութեամբ, նոր և ազդու միջոցներով կարճ ժամանակի մէջ հիմնովին բուժում կը խոստանայ ծննդական գործարանաց ախտերու։ Խորհրդակցութիւնք՝ ամէն օր ժամը 3 էն 12 (Ը. Թ.), բոլորովին նորագոյն մեթոտով հաստատուած իր եւրոպական դարմանատան մէջ, Բերա Մեծ-Փողոց Պօն-Մառշէի դիմաց, 367 թիւ ծաղկավաճառի վրայի տունը։ 26—13

ՌՕՍԻԱ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

1881 Մարտ 20 ի կայս. Իրատէով արտօնեալ Ընկերութեան կեդրոնատեղին Բեթերապուրկ Ընկերութեան ապարանքը, Մեծ Մորսքայա 37
Ապահովագրութեանց ճիւղեր ՀՐԴԵՀ. — ԿԵԱՆՔ. — ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — ԱՐԿԱԾՔ.

Ընկ. դրամագլուխ ամբողջովին վճարուած	10,000,000 Ֆր.
Երաշխաւորութեան գումար	67,000,000 »
1895 ի հասոյթք	25,000,000 »
1881 էն ի վեր Ընկերութիւնը իր ապահովագրեալներուն վճարած է մօտ	100,000,000 »

Ընկերութեան քննիչ ի Կ. Պոլիս Ա. ՀԻՒՐՄԻՒԶ
Ղալաթիա, Քարաքէօյ վրայ (հին Մուհասեպէ թէղը)
Ընդհ. Գործակալ Թուրքիոյ համար ՏՕՔԹՕՐ ՌԷՔՔԷՆ

ԻՒՆԻՕՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ ՀԻՄՆԵԱԼ 1828 — 1828 L'UNION DE PARIS — ԿԵՆԱՑ ՃԻՒՂ ՀԻՄՆԵԱԼ 1829

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ՓԱՐԻԶ ՎԱՆԴՈՄ ՓՈՂՈՑ ԹԻՒ 15, ԻՒՐ ԱՊԱՐԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

Դրամագլուխ	Ֆր.	10,000,000
Պահեստ	»	7,650,000
Թղթապանակի մէջ	»	69,246,000
Հասոյթ 1892 տարւոյ	»	16,000,000
Հատուցուած վնաս	»	176,000,000

ԿԵՆԱՑ ՃԻՒՂ

Դրամագլուխ	Ֆր.	10,000,000
Պահեստ	»	104,500,000
Ապահովագրութիւնք	»	250,000,000
Հասոյթ 1892 տարւոյ	»	17,750,000
Հատուցուած վնաս	»	65,000,000

Ընկերութեան դրամատունն է Օսմ. կայս. Պանքան։
Մանրամասնութեանց համար դիմել առ Մասնաւոր Տնօրէն Տ. ՍԻՄՕՆ ՔԱՑՍԷՐԼԵԱՆ
Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, Գարաքէօյ Եէնի-Խան Ա. յարկ։
Կենաց ճիւղին Տեսուչ, ՄԻՀՐԱՆ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՔՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԴՐԱՄԱԳԼ. 200,000,000 ՖՐ.
ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ Կ. ՊՈԼՍՈՅ
Գարաքէօյ, Եամահ-իքչիլէր Սօֆ Հալլաճեան խան
ԴԵՐ-ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
Պոլիս Սուլթան Համամ Համօբեան խան

ՔՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷՆ կը կատարէ Պանքայի ամէն գործողութիւններ. արժէթուղթի վրայ փոխատուութիւն. հաշուըմթացներ կը բանայ՝ արժեթուղթեր գրաւ առնելով. փոխանակագիր կը հանէ Ֆրանսայի ու օտար երկրաց զանազան հրապարակներու վրայ։ Վարկի թուղթեր կուտայ Սակարանի յանձնարարութիւններ կը կատարէ. վճարումներ կ'ընդունի և պայմանաժամաւոր պոնոներ կուտայ որոշեալ պայմաններով։

ՊՈԼՍՈՅ ԴԵՐ-ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ կը կատարէ Պանքայի ամէն տեսակ գործեր. ապրանքի փոխարէն փոխատուութիւններ կ'ընէ. ապրանքներ կ'ընդունի երբեւ պնպարտ աւանդ՝ մինակ զետեղման վարձքն ստանալով և կամ Կ. Պոլսոյ և օտար երկիրներու մէջ վաճառելու յանձնառութեամբ։

L'ANCRE ԼԱՆՔՌԸ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՄԵՆԷՆ ՀԻՆ, ԱՄԵՆԷՆ ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ ԵՒ ԱՄԵՆԷՆ ԱՒԵԼԻ ՏԱՐԱԾՈՒԱԾԸ

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՒՄ. 133 ՄԻԼԻՈՆԷՆ ԱՒԵԼԻ — 1871ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 93 ՎՃԱՐՈՒԱԾ ԳՈՒՄ. 206 ՄԻԼԻՈՆ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Պ. Կոմս Էտմոն Զիչի, կայս. եւ արք. Ներքին խորհրդական, Նախագահ
» Ռոտոլֆ Հոյոս, փոխ-Նախագահ
» Ժօզէֆ Հոյոս, կայս. եւ արք. Ներքին խորհրդական
» Քօլօման Նաքօ » » »
» Անթուան Բրոֆէշ Օսթէն
Թէօտոր Բոնգէն
Ժ. Բ. դը Վէլինկ - Ինկէլէնտալ

Կառավարական Քոմիսէր
Պ. ԺԱՆ ՄՈՒՔ կայս. արք. խորհրդական
Ընդհանուր Գործակալ, Բերա, Թիւնէլի հրապարակ, տուն Սարաճօղլու, ԼԻՕՆԷԼ ՊՕՆՏԻ

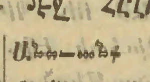

ԹՕՄԱՍ ՈՒԻԼՍԸՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ
ընդ մէջ ՀԸԼԼ, Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՕՏԵՍԱՅԻ

Անուանք	Թօնօ	Անուանք	Թօնօ	Անուանք	Թօնօ	Անուանք	Թօնօ
Ալփանօ	1069	Տօմինօ	937	Իտալիօ	5540	Բօյա	510
Ալէքթօ	3607	Տուրօ	2383	Ծիւնօ	1080	Բիալթօ	2229
Անճէլօ	1541	Տրաքօ	1713	Քիէսօ	1053	Բրինալտօ	1663
Արիօստօ	2377	Տինամօ	504	Քօլբինօ	2307	Րօլլօ	1613
Պասանօ	1822	Էպրօ	2464	Քօմօ	1700	Րոմէօ	1789
Պօրոտինօ	1264	Էլտօրատօ	1520	Լէօ	1053	Րօզարիօ	1862
Պրաւօ	1076	Էրատօ	1481	Լէբանտօ	2271	Սաբֆօ	1113
Պրիւնօ	841	Ֆլատ	954	Լիվօրնօ	1643	Ցիբրօ	1735
Պէֆֆալօ	4431	Ֆինլանտ	1828	Լօրէնցօ	3191	Սիլվիօ	1193
Գէյրօ	1671	Ֆլամինկօ	849	Մալմօ	724	Սբէրօ	1200
Գալիփսօ	1337	Ֆրանչիսքօ	4582	Մարէնկօ	2273	Թասսօ	1328
Գամէօ	1244	Կանիլէօ	3060	Մարդէլլօ	3709	Թ. Ուիլսըն	1546
Գամօ	1094	Կիտօնօ	1243	Միքատօ	3557	Թօքիօ	3827
Ջիքօկօ	2729	Կօդօ	1011	Միլօ	1057	Թօլէտօ	1470
Սիսէրօ	1834	[illegible]	1695	Մոնդէվիտէօ	1735	Թօրբինօ	487
Գլիօ	[illegible]	[illegible]	775	Մուրիլլօ	2419	Ուրպինօ	2429
[illegible]	[illegible]	[illegible]	1581	Ներօ	1083	Վասքօ	1914
[illegible]	[illegible]	[illegible]	3720	Օթէլօ	4100	Վօլօ	1289
[illegible]	[illegible]	[illegible]	3600	Օնթարիօ	4036	Վօլթուրնօ	2396
[illegible]	[illegible]	[illegible]	596	Օրլանտօ	1535	Եէտօ	1850
Տիտօ	4811	Իւակօ	2354	Բալէրմօ	1637	Զէրօ	1200

Լարէնցօ շոգենաւն, ընդհանուր վաճառքով այժմ կ'բեռնաւորի ի Հըլ եւ ամսոյս 14ին պիտի մեկնի ուղղակի Պոլիս գալու համար։
Տուրօ շոգենաւը, նաւապետ Մաքըլիմ, ընդհանուր վաճառքով Հըլէն հոս հասած է։
Իւակօ շոգենաւը, նաւապետ Ուագըն, ընդհանուր վաճառքով Հըլէն հոս կ'սպասուի ամսոյս 14ին։
Դիմել առ գործակալս Ֆ. ՀԻԼՏԷՊՐԱՆՏ ՐԻՋՕ
Թիւ 17-18, Քիւչիւք Միլլէթ խան, Ղալաթիա

«ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

Գործ փնտռող երիտասարդներուն, կամ նոր գործ մը ծանուցանել խնդրողներուն, բացառիկ դիւրութիւնք կը տրուին Բիւզանդիոնի Խմբագրատան մէջ։ Ո՛չ միայն կարեւոր զեղչ մ'կրած ենք այսպիսի ծանուցումներու գնոյն վրայ, այլ և առաջարկութիւններուն պատասխաններն ընդունելու և հաղորդելու միջոցները կ'ընծայենք։

THE LANCASHIRE INSURANCE COMPANY

ՀԻՄՆԵԱԼ է 1852 ԻՆ
ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Ց'ԱՆԳԼԻԱ
Lancashire Insurance Buildings
Exchange Street Manchester
Դրամագլուխ 3,000,000 անգլ. ոսկի
Պահեստի գումար 1,511,280 »

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

Հրդեհի դէմ ապահովագրութիւնն, ամէն տեսակ քարուկիր ու փայտաշէն կալուածներու վրայ, կահերու և ապրանքներու վրայ եւն., յոյժ նպաստաւոր պայմաններով ու սակերով։

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒՂ

Այս ընկերութիւնն յոյժ բարձր աստիճանով կը ներկայացնէ բոլոր այն առաւելութիւնները զորս կրնան փափաքիլ կեանքերնին ապահովագրել ուզողներն, ամբողջ կամ խառն՝ որոշ պայմանաժամով։
Նոր հաստատած պայմանագրութեան տեսակ։
Տիեզերական ապահովագիր անժխտելի։
Առանց ի ճամբան և շահու մասնակցութեան։
Ամէն տեղեկութեանց համար դիմել ընդհ. գործակալներուն, (Bond, Sellar and Co.) Պօնտ Սելլէր և Ընկ. Քիւչիւք Թիւնէլ խան, Ղալաթիա։

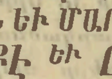

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ
Ն. ԲԱՔԷ եւ ԸՆԿ.
Մարսիլիայէ և Պոլսոյ միջեւ կանոնաւորապէս ճամբորդ
Ա. կարգ 245 փրանք
Բ. » 175 »
Ուղղակի եւ արագ ուղեւորութիւն
Նաւուղեկք, ուղեւորութեան և այլ տեղեկութեանց համար
Դիմել առ գործակատար
ԹԻՄՈԹԷ ՐԸԳՈՒԼ
Մումհանէ փողոց, թ. 1

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ–ՈՅԺ–ԿՈՐՈՎ

ՖՈՍՖՈՏԻՆ ՏՔԴ. ԼԱԼՈՐԻ.— Վերջին 25 տարուան մէջ ապացուցուած է թէ այս ՖՈՍՖՈՐԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ԴԱՐՄԱՆՆ է ցարդ գտնուած, կատարելապէս բուժելու ուղեղի հիւանդութիւններն, անդամալուծութիւն, քնատութիւն, զառանցանք, առնական կարողութեան վաղահաս կորուստ, եւ ոյժերու կորուստէն յառաջ եկած ամէն գործարանական խանգարում։ Կը բուժէ դժուարամարսութիւն, ջղային եւ սրտի, լեարդի եւ երիկամանց հիւանդութիւններ, արեան շրջանի խանգարումներ, հիւծութիւնն եւ սպառումը. կը կասեցնէ ոյժերու կորուստն որ յառաջ եկած է ո եւ է պատճառէ։ Ջղային տկարութեանց առօր հետեւանաց մէջ այս դեղին ազդուութիւնն անմիջական եւ միայնն է։ Մելամաղձութեան ախտանիշք կ'անհետանան հրաշալի արագութեամբ մը։ ՏՔԴ. ԼԱԼՈՐԻ ՖՈՍՖՈՏԻՆԸ ջղային հիւթ եւ ուղեղային գոյացութիւն կը ստեղծէ, արեան մէջ մուծանելով ելեկտրական տարրը, Ֆոսֆորն, որ ուղեղին կեդրոնական գոյացութիւնն է։ Կորովը կը կենդանացնէ մարդկային դրութեան մէջ, մարմնոյն եւ մտքին տալով առոյգ առողջութիւն, այնպէս որ կարելի է պարտականութիւնները կատարել վստահութեամբ և գոհունակութեամբ։ Ախորժակամ է, կը զտէ և կը ճոխացնէ արիւնն եւ նոր ոյժ մը կուտայ ուղեղին, ջղային դրութեան եւ մկանանց։ Վերանորոգիչ ազդեցութիւնը կը տեսնուի գործածման առաջին օրէն իսկ, մտաւոր կարողութեանց յաւելմամբ և բարօրութեան զգացմամբ որ վարժութիւնն հիւանդը չատոնց կը կորսնցնէր։ Մարսողութիւնը վերանորոգուած, ախորժակն հրաշալի կերպով կ'աւելնայ։ Աղիք կանոնաւորապէս կը գործեն։ Դէմքը կը սկսի լեցուիլ, չրթունքը կը գունաւորին, աչքը շողալն, մորթը պայծառ գոյն մը կ'առնու, մազերն ոյժ կը ստանան։ Զգուշացէք նմանութիւններէն։ Տքդ. Լալորի Ֆոսֆոտինը պարունակեալ է ամէն շիշերուն մէջ որք բրիտանեան կառավարութեան դրոշմը կը կրեն ու բառերով **Dr. Ealor's Phosphodyne London England** վրան փորագրուած։ Այս դեղին յաջողութիւնն յառաջ բերած է բազմաթիւ վտանգաւոր եւ վնասակար կեղծեր։ Մեծ եւ փոքրաքանակ կը վաճառուի Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ ներկայացուցչին քով, Մ. ԷՏՄՈՒՆՏ ԳԱՐՈՒՍԱՆԱ, Անգլ. Ընդհանուր մթերանոց, Վոյվոտա պահականոցին քով, Կալաթա–Շիշլիի թրամվէյներու կայարանը, թիւ 95 եւ 97։

ՐԷՅՆՕԼՏԻ ԿՈՒԹ ՍՓԷՍԻՖԻՔ

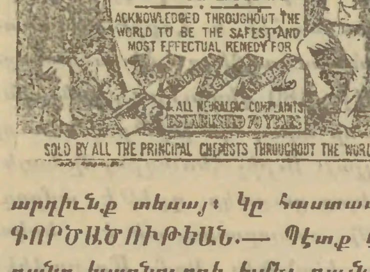

Կը բուժէ կաթուածը, յօդացաւերը, կողացաւն եւ բոլոր ջղային ցաւերը։ Աշխարհի մէջ լաւագոյն դեղը ճանչցուած է կաթուածի, յօդացաւի, կողացաւի դէմ։ Մէկ անգամ առնել բաւ է քանի մը ժամու մէջ զգալի ամոքում առաջ բերելու։ Մեծ բժիշկներ կը յանձնարարեն զայն։ Լոնտոնի նշանաւոր Տր. Տէյլի կը գրէ. «Քիչ մը առեն Րէյնօլտի ԿՈՒԹ ՍՓԷՍԻՖԻՔը տուի հիւանդներուս եւ կը փութամ ըսել որ միշտ լաւ արդիւնք տեսայ։ Կը հաստատեմ որ ասի շատ ազդեցիկ դեղ է։» ՀՐԱՀԱՆԳ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԵԱՆ.— Պէտք է անօթի փորանց, պառկելէ անմիջապէս առաջ ու առանց խառնուրդի խմել զայն։ Սկսելու է 40 կաթիլէ, որ կրնայ հետեւեալ գիշերը 60ի բարձրանալ եւ այսպէս հետզհետէ մինչեւ 120ի։ Մեծ եւ փոքր քանակութեամբ ու շիշերով կը ծախուի մեր Թուրքիոյ միակ ներկայացուցչին՝ ԷՏՄՈՒՆՏ ԳԱՐՈՒՍԱՆԱՅԻ անգլիական ընդհանուր մթերանոցը, 95 եւ 97, Եիւքսէք Գալտըրըմ, Վօյվօտա, Կալաթա–Շիշլիի թրամվէյներու կայարանը, Պահականոցին քով։ ՏԱՆՕԹ.—Սոյն վաճառատան մէջ պատրաստ կը գտնուին նաեւ ամէն տեսակ անգլիական եւ ամերիկեան դեղեր։

(37)

ԹԵՐԹՕՆ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՔՕՓԷ

ՅԱՆՑԱՒՈՐԸ

Քլօ՛ք, քլօ՛ք... Քլոք, քլոք...

Քրէթիէն փայտուճակներուն դանդաղ չափաձայնութիւնն օրօրուելով, քանի մը տարի վերջը վերստին կը տեսնէ ինքզինք կակուղ անկողնոյ մը վրայ պառկած, հիւանդանոցին մէջ, մէկ սրունքն անշարժութեան մատնուած, գաճեայ կաղապարի եւ տախտակներու մէջ։ Հրեշի մը գազանութեան երեսէն, անոր սոսկալի պարաւղնդուտէն ինքզինք ազատել ուզելուն համար, հեք տղան վիրաւորուած, յաւէտ հաշմանդամ մնացած էր։ Բայց ահա՛ մաքուր սաւաններու մէջ լաւ կը խնամուի։ Բաղնիքի մը ջուրին պէս գաղջ մեղկութիւն մը կը շաղապատէ զինքն։

Ասկից զատ, հիմա մէկը կը սիրէ զինքն, յաճախ կուգայ կը նստի իր մահճին քով, բարութեամբ կը նայի իրեն, սիրով կը խօսի իրեն հետ։ Սիմօն Պրնուան է աս, գաղթավայրին դաստիարակը. ձայնը գրեթէ հատած Թոքախտաւոր մը, որ հազիւ կրնայ իր դասը տալ և որ երբեմն դաստիարակութեան տրուած էր բանտարկեալներու, վասն զի բաւական բարի էր անոնց նկատմամբ։ Մեռնելէ առաջ — , վասն զի կ'զգայ թէ պիտի մեռնի — այս հէք երիտասարդը կ'ուզէր փրկել գոնէ մին այն տղայոց որք իր առջեւ կը նստին, չարմութը քանի մ'անգամ, սեւ գրատախտակներու վրայ և ահ ու կարեկցութիւն կ'ազդեն իրեն։ Ամենէն ուշիմն, ամէնէն նուազ զեղծեալն, ա՛յն որոյ աչքերը տակաւին անկեղծութեան նշոյլ մ'ունին, այս փոքրիկ Քրէթիէն Ֆօրժան է։ Եւ մահճամերձ զա՛յն կ'ընտրէ, ի մէջ այլոց, կ'որդեգրէ զայն։ Ինչպէս որ գրեթէ մարած ածուխ մ'արծարծելու համար կը փչեն, Պրնուն այս մահճամերձ խիղճը նորէն կ'ոգեւորէ և պատուոյ ու բարութեան վերջին կայծերուն արծարծումը կը տեսնէ անոր մէջ, — ո՜րպիսի խանդավառութեամբ։ Ո՜հ, փոքրիկն Քրէթիէն երբեք պիտի չմոռնայ զայն, իր միակ բարեկամին սիրելի դէմքը, Թոքախտաւորին այս գձուձ, մեղրամոմի պէս դեղին ու փայլուն և տրտնկուած ակնոցներով գլուխն, որ փաց գիրքերուն վրայ կը ծռէր իր քնքն։ Ընդ միշտ, տարաբաղդ տղուն յիշողութեան մէջ է ա՛յն փոխու տենդահար մասն որ ցոյց կուտար թրեն օգտակար էջը, բարեգործ տողը, մխիթարիչ բառը։

Քլո՛ք, քլո՛ք... Քլո՛ք, քլո՛ք...

Թշուառութեան, անուանարկութեան անվերջանալի տարիները կ'անցնին Քրէթիէնի յիշողութեան մէջ։ Բոլոր եղանակները յիշատակ մը միայն թողած են կալանաւոր տղուն. ձմեռները դժնդակ, գարունները դառնակծու, ամառներն ջլատիչ ու տօթագին, աշունները ցեխոտ ու տերեւաթափ։ Եւ միշտ իր աչաց առջեւ են, — տօթակէզ արեւուն տակ հրատոչոր կամ ձեան տակ ուռած, — միեւնոյն թափուր ու լերկ դաշտերը, միեւնոյն տխրատեսիլ տաղաւարները։ Գարշելի վայրեր։ Ո՛հ, մատրան ժամերգ մեր, տաղտկալի աշխատութեան և ընկճողական ձանձրոյթի ո՛րքան ժամեր հնչած, հաշուած, չափած է անողոքաբար, քառորդներով և վշտաբեր։ Ննջարաններու պահսուելու բէ այս կեանքին մէջ, միշտ անկողին անկողնոյ դէմ, միշտ արմունկ արմունկի, ինչպէս առանձին է։ Հէք դաստիարակին մահուանէն ի վեր ոչ մէկ բարեկամ ունի։ «Մարթօլ» ներէն արհամարհուած, երբեւ մատնիչ, երբեւ կեղծաւորիչ, կասկածելի նկատուած, Քրէթիէն վստահութիւն չունի միւսներուն վրայ, կարծեցեալ բարի աշակերտներուն վրայ. վասն զի հաւասարապէս զզուած է թէ լրբութենէն և թէ կեղծաւորութենէն։ Ո՜րքան երկարատեւ է իր դժնդակ մանկութիւնն։ Ասկից զատ, յետոյ ի՞նչ պիտի ըլլայ։

Երբ տասն և ութ տարու ըլլան, դեռատի գաղթականներն իրաւունք ունին զինուոր գրուելու, օրինական կոչումէն առաջ։ Ամէնքն ալ կ'օգտուին այս իրաւունքէն։ Ծովային հետեւակազօրաց մէջ կը մտնեն, գաղթային զօրախումբերուն մէջ, երկրէն դուրս հո՛ն ուր կը կռուին։ Պատերազմական կարգապահութիւնը հանդուրժելի է իրենց։ Դրօշակն, — համբաւաւոր ջնջան մը՝ անցեալը մաքրելու համար, — և կրակը կը մաքրեն ամէն ինչ։ Բայց կաղը զինուոր ըլլալու յարմարութիւն չունի։ Ձեռքով ալ ճարպիկ չէ, հետեւապէս միջակ գործաւոր մը միայն պիտի կըրնայ ըլլալ։ Գրեթէ սոսկմամբ կը տեսնէ իր մեկնումն այս գաղթավայրէն, — ո՛ւր շատ կը տառապի սակայն, սալարկներուն վրայ առանձին պիտի մնայ, իր դրամագլխին յիսուն կամ վաթսուն ֆրանքով և երբեւ յանձնարարութիւն ուրիշ բան չունենալով եթէ ոչ իր նախկին զգաստարանին գրքոյկը։ Կենաց, ընկերութեան վրայ բան մը չի գիտեր, բայց կը կասկածի անոնց վրայ, դժբաղդութեան մասին իր ունեցած վաղահաս փորձառութեամբ, և կանխաւ կը վախնայ ազատութենէն... ու ոչ մէկ բարեկամ ունի... երբ միանգամ ազատուի, մինչեւ իսկ մտադիր է զգուշանալ այս այժմեան ընկերներէն, աներկբայ ըլլալով թէ չարութեան ճամբուն վրայ միայն պիտի հանդիպէր անոնց։ Գիտէ թէ ո՛րպիսի ցեխոտ մոլութիւններ պահուած են այս նուաճեալ ճակատներուն տակ, լճակներու ջուրին պէս անշարժ ու գորշագոյն այս դիմագիծերուն տակ։ «Բաէ տեսնեմ, Ցովիւս... Երբ ժամանակդ լրացնես, ի՛նչ կ'ուզես ըլլալ», հարցուց օր մը անոնցմէ մէկուն, որ փայլուն աչքերով և խարտիշահեր պատանի մ'էր և որոյ նկատմամբ համակրութիւն կ'զգար։ «Հօրս պէս «գաժան» մը... պատասխանեց միւսը, կարճ ու չարամիտ ծիծաղով մը... Սառեցաւ Քրէթիէն, պիտի փախչի անոնցմէ։ Բայց ո՛ւր գտնէ աշխատութիւն։ Ո՛ր դուռ զարնէ։ Շատ առեն չկայ, երբ իր այս երկիւղը կը յայտնէր Սիմօն Պրնուայի, հէք հիւանդը կը մխիթարէր։ «Ոչ եւս ողջ պիտի ըլլամ, որպէսզի օգնեմ քեզ. հէքդ իմ Քրէթիէն, կ'ըսէր անոր։ Այո՛, առանձին պիտի մնաս։ Այո՛, ուրիշէն աւելի պիտի նեղուիս, և ուրիշներէն աւելի պէտք պիտի ունենաս քաջասրտութեան և յարատեւութեան. ի՛նչ փոյթ. ի՛նչ որ ալ ըլլայ, ջանա՛ որ միշտ պարկեշտ տըղայ մ'ըլլաս։ Պիտի տեսնես որ շատ փազանց դժբաղդ չըլլալու միակ միջոցն ալ այս է...։» Ո՛հ, այո՛, պիտի ջանայ. խոստացաւ զայս իր մահճամերձ բարեկամին... Ամէն գործ յարմար պիտի ըլլայ իրեն։ Ճակատին քրտինքովը պիտի շահի իր ապրուստը։

Այսպէս կ'երազէ և կը խանդավառի հէք տղան, և ապագայ պայքարին համար իր ամբողջ բարեսացակամութիւնն ամփոփելով, միշտ յառաջ կը քալէ, ճակատը խոնարհած, ուսերը ցաւագին, ոտքերը սանդալներուն մէջ սկրթած ու արիւնաթաթաւ... Քլոք, քլոք, քլոք։

(Շարունակելի)

Թարգմանիչ Բ. Մ. ՊՕՋԱՃԵԱՆ